This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Google

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

GRAD
DS
643
.F75
1869
BUHR

A 763,168

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES ·

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES ·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817

MIJN BEROEP

OP HET

NEDERLANDSCHE VOLK.

MIJN BEROEP

OP HET

NEDERLANDSCHE VOLK.

GEDRUKT BIJ J. J GROEN, TE LEIDEN.

MIJN BEROEP

OP HET

NEDERLANDSCHE VOLK.

REQUEST

ingediend aan de Staten-Generaal,

DOOR

E. FRANCIS,

Oud Indisch Hoofdambtenaar.

LEYDEN,

D. J. COUVÉE.

1869.

GRAD
DS
643
.F75
1869
Buhr

GL Bulkr
625 1872
SE Ac 1
a. 25 c10

REQUEST

AAN DE

Tweede Kamer der Staten-Generaal,

VERTEGENWOORDIGENDE HET NEDERLANDSCHE VOLK.

Mijne Heeren!

Emanuel Francis, Indisch hoofdambtenaar, thans woonachtig te Maarssen, provincie Utrecht, gebruik makende van het regt, bij artikel 9 van de Grondwet, aan elken burger van den Nederlandschen Staat gewaarborgd, neemt eerbiedig de vrijheid zich tot uwe Kamer te wenden, om hare bescherming in te roepen tegen eene beschikking van het Nederlandsch Indisch Gouvernement; waardoor, in weerwil der bepalingen van het Reglement op het verleenen van Pensioenen aan burgelijke ambtenaren in Nederlandsch Indiën, gepubliceerd bij Ind. St.bl. van 1837, n° 50, adressant gedurende geruimen tijd verstoken is gebleven van het genot van zijn verdiend pensioen.

Tot staving van des adressants bewering, zij het hem vergund eerbiedig aan de kennisneming van uwe Kamer te onderwerpen, e e r s t e n s zijne bewezene diensten aan den

Lande, en daarna, de beweegredenen, welke geleid hebben om de uitbetaling van het verdiend pensioen te weigeren.

Deze taak is uit haren aard onaangenaam en zelfs pijnlijk voor adressant, doch het gevoel van miskenning van billijke aanspraken door een Gouvernement, dat hij ruim 35 jaren met buitengewonen ijver en onwrikbaren trouw gediend heeft, strekke tot verschooning der onkieschheid welke sommigen welligt in adressants betoog mogen vinden; terwijl ook het besef, dat het pligtmatig is de materiëele belangen van vrouw en kinderen, welke door genoemde weigering schroomlijk benadeeld zijn, met alle wettige middelen te handhaven, wel door een ieder zal worden toegegeven, als een geoorloofd argument tot billijking van adressants handelingen.

Adressant neemt dan eerbiedig de vrijheid uwe kamer bekend te stellen: dat hij blijkens de volgende verklaring van een ooggetuige bij de weder vestiging van het Nederlandsch gezag in Indië, uit de burgelijke dienst van het Britsch Gouvernement, in die van de Nederlandsche Regering is overgegaan.

VERKLARING.

„De ondergeteekende JACOBUS FLIKKENSCHILD, gewezen „Landmeeter in dienst van het Britsch Gouvernement „van 1813 tot medio 1816, in de residentie Bantam, „thans gepensioneerd Civiel ambtenaar en gezworen Land„meeter en Rooimeester in de Residentie Soerakarta, „verklaart bij deze deugdelijk dat de Heer EMANUEL „FRANCIS van den jare 1815 bekend is en zulks wel bij „eerste tegemoetkoming was in zijne hoedanigheid „2e Officier van het Engelsch schip de Union, hetwelk

„op het Klapper-eiland gelegen, aan de zuidkust van de „Residentie Bantam gestrand en aldaar vergaan is.

„Verklarende hij al verder dat de Heer E. FRANCIS, in „een jongstig ouderdom, naar gissing van 17 jaren, na „dat ongelukkig of lotgeval, aan de Noordkust van Java „in de Peper-baai of legou Tjiseket geland en van daar „over land van den Lemboor of dessa Dagotjarek, alwaar „zich de declarant destijds bevond, met het opname en „in kaart gebragt de districten van de Residentie Bantam enz.

„Dat het den declarant ook bekend is, de Heer FRANCIS „van de Lemboor Dagotjarik district Anjer naar de hoofd-„plaats van de Residentie Bantam te Ceram gegaan is, „en aldaar in de Civiele betrekking is overgegaan bij het „Britsch Gouvernement, en werkzaam is geweest op het „Residentie bureau te Ceram, tot tijdens de overgave van „het eiland Java, en hij daarop in dienst is getreden van „het Nederlandsch Gouvernement."

(*Onder stond*) Opgemaakt te Soerakarta den 18 September 1850.

De gezworen Landmeeter en Rooimeester,

(*w. g.*) FLIKKENSCHILD.

Na gedane Collatie is deze bevonden te accordeeren met dus origineel, geschreven op ongezegeld papier, wordende deze Copy authentiek zonder renvooi en zonder doorhaling op heden, woensdag den vijf en twintigsten September, een duizend achthonderd en vijftig, door JOHANNES JERPHAAS HASSELMAN, assistent Resident aan het Hof van Soerakarta, krachtens artikel twee der resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade ddto zevenden Maart des Jaars een duizend achthonderd twee en twintig, nummer acht,

belast met de functiën van Notaris alhier, uitgereikt aan en op verzoek van den Heer JACOBUS FLIKKENSCHILD voornoemd.

Quod attestor.

(*w. g.*) J. J. HASSELMAN.

(Zie Origineel; bijlage N° 1.)

Dat adressant dus zijne loopbaan in dienst van het aangenomen Vaderland aanvangende, onmiddelijk werkzaam werd gesteld met den toenmaligen Inspecteur Generaal van financien, den Heer van de GRAAF, tot het ontwerpen der modellen voor de verantwoording der landrenten. Hierop ontving adressant, als blijk van goedkeuring zijner verrigtingen, zijne eerste aanstelling bij het vaste corps ambtenaren, bij besluit van den Commissaris Generaal ddto 1 Februarij 1818 N°. 2, als assistent bij het Revenu departement te Bantam, waarop zeer spoedig eene tweede benoeming volgde tot opziener der landelijke inkomsten.

Bij besluit van Commissarissen Generaal ddto 29 October 1818 Litt. A. is adressant in Commissie gesteld in de Lampongs. De Lampongs verkeerden toen sedert vele jaren in eenen regeringloozen toestand, en in het heele land praevaleerde het zoogenaamd regt van den sterksten. De zee-roovers hadden zich langs de rivieren Toelang-bawang, Masoedjie en Sekampong genesteld, terwijl vele hoofden van het land in verzet waren tegen het Nederlandsch gezag. Talloos waren de ontberingen, vermoeijenissen en gevaren, welke onvermijdelijk verknocht waren aan deze commissie; hare strekking toch was de volgende, dat adressant de onderscheidene deelen van het uitgestrekt gebied der Lampongs zoude bezoeken, geograpische opnemingen doen, welke later tot grondslag hebben gediend

voor de vervaardiging der éérste kaart van de Lampongs; de zee-roovers uit te roeijen, gevaarlijke sujetten onschadelijk te maken, en de bevolking het wettig gezag der Nederlanden te doen erkennen.

Dit doel moest bereikt worden met eene geringe magt, bestaande uit eenige gewapende Boeginezen onder adressants leiding, omdat de toenmâlige Nederlandsch Indische regering over geene grootere magt konde beschikken ter handhaving van haar gezag in de Lampongs. — Het zou te wijdloopig zijn hier in bijzonderheden te treden ter waardering dezer diensten; niet te min om den aard dezer verrigtingen eenigzins te doen kennen, zoude het welligt niet ondienstig zijn hier te doen volgen, een der voorschriften in der tijd aan den adressant gerigt door het hoofd des bestuurs in de Lampongs.

Boemieabong den 12 December 1818.

De brief, die U mij op reis zijnde naar Oeloe Sale, gezonden heeft, heb ik gisteren middag ontvangen en daar ik uit het daarbij voorkomende moet veronderstellen, dat het te Palembang niet rustig is, zoo haast ik mij om brenger dezes, Hadjie Abas, tot U te doen overgaan, die mij aangaande de thans in Palembang gezegd wordende ontstane onlusten de volkomenste geruststelling gegeven heeft. Zoo UEd. echter nog nadere tijding uit dat kwartier vernomen mogt hebben, waarom U het niet raadzaam vindt den Heer Commissaris MUNTINGHE te gaan opzoeken, gelast ik U de brieven aan Hadjie Abas te overhandigen en hem dadelijk daarmede door te zenden. Bij uwe terugkomst naar herwaards, gelieve UEd. zooveel mogelijk informatien omtrent het beloop der Bilitangsche

en Kemmeringsche of wel de Lampongsche en Palembangsche grensscheidingen in te winnen, alsmede de loop der rivier en ligging der plaatsen aan te teekenen.

De assident Resident van Bantam in Commissie in de Lampongs.

(*w. g.*) J. A. du Bois.

Aan
denOpziener der Landelijke inkomsten den Heere Francis etc.
te
Oeloe Sale in het Blitangsche.

(Zie Origineel; bijlage N°. 2.)

De boven bedoelde brieven waren depèches van het Gouvernement aan den Commissaris van Palembang, die langs buitengewone wegen met spoed moesten bezorgd worden, en hoezeer de berigten omtrent het begin der onlusten te Palembang niet onjuist waren, veroorloofde de eerzucht van een jong ambtenaar niet, onverrigter zake terug te keeren. Adressant ging dus de grenzen over, zakte met eene kleine boot de rivieren Blitang en Kemmering af, en voer vervolgens de Moessie op. De boot was een klein open vaartuig, waarin men zich met moeite kon bewegen, bemand met drie roeijers en een roerganger. Na eene vermoeijende reis van 15 dagen, had adressant het genoegen den Heer Muntinghe te Moeara Blittie te ontmoeten en ZijnEd. de toevertrouwde paketten te overhandigen. Even moeijelijk en niet van gevaar ontbloot was de terugreis naar de Lampongs, omdat de weg onveilig werd gemaakt door eene rooverbende onder aanvoering van zekeren Panglima Matjan. Adressant had dan ook ter

naauwernood de plaats zijner bestemming bereikt, of de onlusten te Palembang braken in volle kracht uit, en de Heer MUNTINGHE werd genoodzaakt Palembang te verlaten, waardoor ons gezag in dit Rijk tijdelijk ophield te bestaan.

De volgende instructie diene ook om den aard der werkzaamheden in de Lampongs eenigzins te beoordeelen:

> Instructie voor den Heer FRANCIS, gechargeerd met de Geographische opname van het Zuider deel van Toelang Bawang en de grenzende Provincie Siepoetie.

Ingevolge een op heden en te voren, van kotta Boemieabong ontvangen rapport, met welks inhoud ik UEd Gestr. bekend gemaakt heb, ten aanzien van het wederspannig gedrag van RADHEN GADJA, een der hoofden van die plaats, zal UEd. zich bij uwe aankomst aldaar stiptelijk hebben te informeeren:

Eerstens: In hoe verre zulks met den zin van de overige hoofden van Kotta Boemie en omliggende plaatsen, bij wien het blijkt dat RADHEN GADJA gehaat is, om het gezag dat hij over hen en hunne onderhoorigen tracht uit te oefenen, zoude strooken, indien men hem in verzekering nam en uit de Lampongs verwijderde, en in hoeverre zij genegen zijn, in het arresteeren van zijn persoon behulpzaam te zijn.

Tweedens: Zal UEd. zich informeeren of de vrije onderhoorigen van RADHEN GADJA of zijne lijf-eigenen, welke echter volgens ingewonnen berigten meestal menschen zijn, die hij door geweld onder zijn gezag gebragt en de laatsten door intrigues en roof bekomen heeft, geneigd zouden zijn, het arresteeren van hunnen meester, op hen, die daarin

behulpzaam zijn geweest, te wreken, door moord en roof over hen te verspreiden, een practijk zoo eigen aan de Lampongers en voornamelijk aan de Aboengsche volken, en in dat geval alleen gebruik maken van de magt van hier aan UEd. medegegeven en de te Kotta Boemieabong onder Laperes Oesoep en Tjama aanwezig.

Zoo Radhen Gadja echter van zijn vorig voornemen van niet naar herwaards te willen komen, moge afgezien hebben, of nog na uwe aankomst te Kotta Boemie moge afzien, en zich vrijwillig naar herwaards mogt verkiezen te begeven, zal UEd. hem zulks toestaan en hem in dat geval eenige Boeginezen onder opzigt van Laperes Tjama tot zijne beveiliging op weg aanbieden, met bijvoeging dat UEd. zoodanige beveiliging voor hem noodzakelijk oordeelt, aangezien de haat dien ieder Lamponger tegen hem heeft, uit hoofde van zijn vorig gedrag.

De assistent Resident van Bantam in Commissie
in de Lampongs.

(*w. g.*) J. A. Du Bois.

Boemieabong 20 Maart 1819.

(Zie Origineel; bijlage N° 2.)

Naar aanleiding der bovenstaande Instructie begaf zich adressant vergezeld van 12 goed gewapende Boeginezen met een vaartuig naar Kotta Boemie, alwaar adressant hoop had Radhen Gadja te kunnen ontmoeten; de geringe magt, welke adressant bij zich had, wekte geen argwaan op en door het voorwendsel een reiziger te zijn, die de hulp van Radhen Gadja behoefde om zich te voorzien van de

noodige roeijers om zijne reis voort te zetten, gelukte het adressant genoemden RADHEN GADJA spoedig te ontmoeten. Zeer spoedig bragt adressant het gesprek op het bestuur van het distrikt, en toen RADHEN GADJA hem bekend had geene aanstelling tot hoofd van het district van den Resident te hebben gekregen, raadde adressant hem zoo spoedig mogelijk zijne opwachting bij den Resident te gaan maken, en bood hem een' geleide brief met eene genoegzame escorte aan. De RADHEN verklaarde zich bereid zulks te doen en bepaalde den volgenden dag voor dien van zijn vertrek, doch toen de tijd daar was om te vertrekken, had hij zich bedacht, zooals adressant bereids verwachtte; de noodige maatregelen waren dus genomen om in geval van weigering Zijn persoon dadelijk te kunnen arresteeren. Dit geschiedde dan ook, en adressant zond dezen beruchten booswicht zonder meerdere omwegen onder eene escorte van Boeginezen op naar Boemieabong, alwaar de Resident zich bevond.

De arrestatie was zoo snel in hare werking toegegaan, dat de RADHEN reeds lang buiten het bereik zijner vrienden was, vóór men hem eenige hulp kon aanbieden.

Verscheidene ondernemingen als deze en de zware vermoeijenissen verbonden aan eene Geographische opname van een land, zonder gebaande wegen noch eenig geschikt middel van vervoer, moesten natuurlijk nadeelige gevolgen voor de gezondheid van adressant na zich slepen. Eene hevige koorts en eene verharding van de milt waren dan ook de directe gevolgen voor adressant, en eene verplaatsing werd hierdoor gebiedend noodzakelijk.

Bij besluit van 1 Julij n° 4, 1819, werd adressant dan ook overgeplaatst naar Batavia en aangesteld tot Commies bij den Hoofd Inspecteur van Financien, — maar het was

geen tijd van rust voor een bruikbaar ambtenaar. — De bovenvermelde onlusten te Palembang hadden eene expeditie daarheen noodzakelijk gemaakt, en het bevel over deze expeditie was aan den Schout bij nacht WOLTERBEEK opgedragen — en ofschoon naauwelijks hersteld, werd adressant bij het volgend besluit aan dien vlag officier toegevoegd.

„Extract enz.

Vrijdag den 13 Augustus 1819. n° 8.

In aanmerking nemende dat bij den Schout bij nacht WOLTERBEEK op de expeditie naar Palembang noodzakelijk dient te worden toegevoegd een persoon bekend met de zeden, de taal en de gelegenheid des lands.

Dat enz.

Is goed gevonden en verstaan, eerstelijk: Den Commies bij de Hoofd Inspectie van Financien, FRANCIS, gedurende de expeditie naar Palembang toe te voegen aan den Schout bij nacht WOLTERBEEK om denzelven zoodanig te emploijeeren als zal worden noodig bevonden.

Enz.

Accordeert enz.

De Secretaris,

(*w. g.*) DE VOGEL.

(Zie Origineel; bijlage N°. 3.)

Palembang werd evenwel niet directelijk de bestemming van adressant, want eenige dagen na zijne benoeming ontving hij den volgenden schriftelijken last van den Schout bij nacht. „Gezien hebbende missive van den Heer TOBIAS, rade ik den Heer FRANCIS aan, om in persoon

op den 18e aan boord van de Adella te gaan, om zich te vervoegen bij den Heer DU BOIS, enz.

De Schout bij nacht,
(*w. g.*) WOLTERBEEK.

Adressant kwam spoedig te Lampong aan, waar hij zich stelde onder de bevelen van den Heer DU BOIS. Hij werd onmiddelijk werkzaam gesteld en aan het hoofd van eene gewapende inlandsche magt geplaatst, om daarmede tegen den vijand op te rukken met de hier onder volgende voorschriften.

Lampong Toelang bawang.
Boemieabong, den 10 September. 1819.

INSTRUCTIE.

De Heer FRANCIS, zal zich begeven van Boemieabong over Messeer door het Blitangsche naar Kampong Minanga aan de rivier Kemmering (linker arm der Palembangsche rivier) en de Provincie Lampong Kemmering aan het hoofd van een vijftigtal, later tot 100 gebragt, gewapende Boeginezen, welke onder LAPERES TJAMA en nog vier Nacoda's te Messier sedert den 7 van deze maand September, gereed staan om te vertrekken. Hij zal op zijne reis door het Blitangsche zoo veel mogelijk zorgen dat de inwoners geene mishandeling aangedaan worden door eenige van de Boeginezen, en hun voor alles wat hij op marsch tot levensonderhoud noodig heeft, rigtige betaling doen erlangen van de middelen hem daartoe ter hand gesteld.

Hij zal alvorens hij Kampong Minanga nadert, de inwoners door middel van brieven met Lampongsche karakters in de Lampongsche taal geschreven, te kennen geven tot hen gezonden te zijn door den Resident der Lampongs te

Boemieabong, welke daartoe order van het Europeesch gezag in Java ontvangen heeft om hen te beschermen tegen de verdere onderdrukkingen, onder welke zij sedert vele jaren gebukt hebben moeten gaan, en om hunne Provincie weder met de overige Lampongs als voorheen te vereenigen en onder een gezag te brengen.

Te Minanga aangekomen, zal hij de hoofden der plaatsen beneden Minanga tot op de grenzen van Lampong Kemmering en Tanna Pagagan en die van de plaatsen in de nabijheid boven Minanga gelegen, zien over te halen bij hem te komen om hen van de bescherming van het Nederlandsch Gouvernement te verzekeren.

Hij zal hun te kennen geven dat er te Koeroenganjawa onder het opzigt van een kommandant over de 500 man Hollandsche troepen, en door den Resident der Lampongs Rakkets vervaardigd worden om 2000 man troepen, die van Batavia over Tellok bettoeng en Boemieabong in aantogt zijn, naar Palembang (welke plaats door zes oorlogs schepen en 3000 man omsingeld ligt) af te zenden.

De Heer Francis zal verder direct na zijne aankomst te Minanga met Koeroengan Njawa trachten te correspondeeren en tot afzending naar Palembang van brieven aan hem hier ter hand gesteld, vertrouwde lieden zien om te koopen.

In geval hij aangevallen en tot retraite genoodzaakt wordt, zal hij naar de naast bijgelegene en meest tot verblijf geschikte Oemboel in het Blitangsche terugtrekken, en daar de Lampongers tegen alle geweld beschermen en tegen hunne afvalligheid aan het Nederlandsch Gouvernement waken. In het Blitangsche geen langer verblijf kunnende houden, zal hij naar Boemieabong terug trekken.

De assistent Resident in de Lampongs.

(*w. g.*) J. A. Du Bois.

(Zie Origineel; bijlage N° 4.)

Hierop ging adressant op marsch, maar stiet zeer spoedig op een uitgestrekt moeras, waarop veel water stond en dat vrij digt begroeid was met boomen, waarover men niet trekken kon anders dan met de wapens en amunitie op het hoofd te dragen, en stap voor stap steun te zoeken bij de wortels der boomen onder het water. Het bestaan van dit moeras was zeker den heer Du Bois onbekend; anders had hij zekerlijk geene gewapende magt langs dezen gevaarlijken weg naar het vijandelijk grondgebied gezonden. Na eene marsch van 9 uren kwam adressant met zijne vermoeide en uitgehongerde troepen te Minanga aan.

Te Minanga was alles rustig en de inwoners verzekerden onzijdig te zullen blijven; adressant besloot dus met de Boeginezen de rivier Kemmering op te varen, om zoodoende zich met het detachement van den Kapitein van Hulstein te Koeroengan Njawa te vereenigen; na dus de ingezetenen van Minanga met de vernieling hunner kampongs bedreigd te hebben, ingeval zij hunne onzijdigheid schonden, scheepte adresant zich in met zijne geheele magt in 10 door hem gehuurde booten. — De togt was niet zonder gevaar, want niet alleen bevond adressant zich met eene geringe magt ver in het vijandelijk grondgebied, maar ook de terugtogt was zoo goed als onmogelijk. Zeer spoedig gebeurde dan ook iets om hem zijne vermetelheid te doen beseffen, want nog maar weinige uren van Minanga verwijderd, kwamen plotselings eenige vijandelijke pantjalangs (platboomde vaartuigen) allen wel gewapend en sterk bemand de rivier afzakken. Deze ontmoeting had ligtelijk slechte gevolgen kunnen hebben, maar gelukkig had adressant met een vlugtenden vijand te doen; de vijand had namentlijk den aanval onzer troepen op Koeroengan Njawa niet durven afwachten, zijne stelling verlaten en

zich in de pantjalangs geworpen en toen de vlugt genomen. Dit was geheel buiten verwachting; adressant had gedacht dat de vijand ten minste een dag wederstand zoude geboden hebben en dan langs de Kemmering zou zijn teruggetrokken. Hierop steunende was zijn plan den volgenden dag op zeker punt de Boeginezen te landen, aldaar post te vatten en den vijand bij zijn voorbijvaren zooveel mogelijk kogels toe te zenden. Hiervan kon nu echter niets komen, en er bleef niets anders over dan in onze booten den vijand af te wachten en een gevecht tegen zijne overmagt te wagen. Hij scheen evenwel geen ernstig gevecht te verlangen en meer begeerig te zijn zijne vlugt te kunnen vervolgen. Onder een hevig wederzijdsch vuur uit lilas, geweren en donderbussen, brak hij dan ook door onze linie, evenwel niet zonder verlies van twee zijner pantjalangs, die door de dappere Boeginezen op het oogenblik der doorbreking aangeklampt en vermeesterd werden. Dadelijk werden deze vaartuigen in gebruik genomen, en de geheele magt op hen overgebragt zijnde, werd de vijand vervolgd. De Boeginezen hadden hem steeds onder geweerschot en vuurden dan ook onophoudelijk door met goed gevolg, doch na een half uur varens was het noodig de vervolging te staken, omdat de bewoners der aan de rivier gelegen Kampongs zich in groote getale aan de oevers begonnen te vertoonen en deze geenzins te vertrouwen waren. Door latere berigten vernamen wij, dat het opperhoofd van den vijand, Toemangong Lanang genaamd, bij deze gelegenheid drie wonden bekomen had, en dat twee zijner vrouwen op het vaartuig, waar hij zich bevond, gedood waren. Aan onze zijde hadden wij geen verlies geleden. Wel hadden verscheidene schoten van den vijand verschillende Boeginezen getroffen, doch de daardoor ontstane kwetsuren waren

van geen belang, hetgeen aan de slechte hoedanigheid van het kruid der Palembangers moet worden toegeschreven. Op den morgen na deze ontmoeting, vervolgde adressant zijne reis naar Koeroengan Njawa door middel der twee op den vijand veroverde pantjalangs en van drie dergelijke van de bevolking geleende vaartuigen.

Te Kotta Negara, halverwege tusschen Minanga en Koeroengan Njawa gelegen, kreeg adressant eene vijandelijke versterking in het gezigt, waarop zich drie ijzeren drieponders bevonden. De onmogelijkheid eener veilige terugtogt inziende, besloot adressant deze versterking voorbij te varen, doch bij zijne aannadering werd hij zoo duchtig beschoten, dat eene landing noodzakelijk werd om deze versterking te overmeesteren. Dit gelukte hem en de vijand ging op de vlugt, na zijne drie stukken geschut in de rivier te hebben geworpen. Het sloopen en vernielen dezer sterkte hield hem eenigen tijd op, ook werden de stukken uit het water opgevischt en medegenomen, en na alles wat den vijand toebehoorde vernield te hebben, zette hij zijn togt naar Koeroengan Njawa voort. Onder de vernielde voorwerpen waren 19 vlotten met rijst en harpuis beladen (zoogenaamde Rakkiets), welke waarschijnlijk bestemd waren om te Palembang als branders tegen de expeditie gebezigd te worden. Te Koeroengan Njawa aangekomen, werd al het op den vijand veroverde aan den Heer du Bois overgegeven, die met de troepen van Boemieabong opgerukt was.

Deze Heer en de Kapitein van Hulstein beraamden toen een groot plan, namentlijk om met onze geheele magt de rivier Kemmering af te zakken, ten einde Palembang te bereiken en van achteren aan te vallen, om zoo

doende de expeditie, die voor deze stad lag, in hare operatien te ondersteunen.

Andermaal werd adressant aan het hoofd gesteld der Boeginezen, waaronder verscheidene Nacoda's of eigenaren van praauwen waren en dus tot het gegoede gedeelte der natie behoorden.

De Militaire magt onder genoemden Kapitein was omtrent 300 man sterk, zoodat de expeditie in het geheel uit 400 man zou bestaan. Toen de noodige beschikkingen, voor deze groote, zoo niet zeer gewaagde onderneming genomen waren, verlieten de militairen Koeroengan Njawa, onder bevel van den Kapitein VAN HULSTEIN, vergezeld door den Heer DU BOIS. Zij marcheerden langs den regter oever van de Kemmering, en adressant zakte te gelijkertijd met zijne Boeginezen deze rivier af, op vlotten, welke men uit aan elkander gebonden praauwen had vervaardigd.

Verschillende omstandigheden waren oorzaak om de reis met de vlotten te vertragen, zoodat toen adressant in het gezigt kwam der versterking Niekan, gelegen aan den linkeroever der rivier, hij het andere detachement dat gemarcheerd had, aan den regteroever geposteerd vond. Het plan van aanval was reeds gemaakt en werd door den Heer DU BOIS aan adressant medegedeeld. Adressant had te zorgen voor de overzetting der troepen van den regter naar den linker oever der rivier, en moest de ontscheping dekken.

Adressant volgde den hem gegeven last op, en zakte tot dien einde de rivier verder af, tot digt bij de versterking, doch op de plaats gekomen, welke hij de geschiktste achtte voor de overzetting der troepen, ontving hij tot zijne verwondering de boodschap om dadelijk terug

te keeren, daar de troepen ook reeds terug getrokken waren. — Hierdoor was de positie van adressant zeer hagchelijk geworden, omdat het zeer moeijelijk was om met de vlotten tegen den stroom op te varen; te meer nog omdat hij vrij digt genaderd was bij 14 gewapende vaartuigen van den vijand, die hem evenwel geen letsel hebben gedaan, zoodat het hem gelukte zich met de troepen weder te vereenigen, welke op twee palen afstand van de versterking halt hadden gemaakt. — Met stilzwijgen gaat adressant de redenen voorbij, welke tot deze overhaaste en onbegrijpelijke retraite hebben geleid, en zal nog alleen aanstippen, dat toen eenmaal tot de terugtogt besloten was, de vaartuigen, die aan elkander verbonden waren geworden, om de vlotten te formeeren wederom losgemaakt zijn geworden, om den Heer DU BOIS met de helft der troepen onder den Luitenant SAUVAGE te vervoeren, terwijl de Kapitein VAN HULSTEIN met het andere gedeelte van het détachement, met nagenoeg al de Boeginezen, den terugmarsch zou maken. Adressant maakte de achterhoede uit met een praauw, gewapend met 1 Lila en bemand met 20 der beste Boeginezen onder hun hoofd LEPERES TJAMA. In de noodzakelijkheid verkeerende om eenige levensmiddelen voor de manschappen te zoeken, hield adressant zich eenigen tijd op bij eene ladang (plantage), en geraakte daardoor op een' aanmerkelijken afstand achter de hoofdmagt der vaartuigen, waarop de troepen ingescheept waren. De vijand scheen berouw gehad te hebben, hem den vorigen dag onverlet te hebben laten wegvaren, want vrij onverwachts kreeg adressant 9 van de 14, te Niekan geziene praauwen, in het gezigt. Zijne manschappen waren aan wal verspreid om levensmiddelen op te sporen, maar vereenigden zich

vrij spoedig op het hooren der alarm toonen van den tauwa-tauwa (een soort van koperen bekken). Toen trachtte adressant de vijandelijke overmagt door kracht van riemen en boomen te ontkomen, maar deze vervolgde hem hardnekkig en beschoot hem onophoudelijk met 18 lilas. Dit vuren schaadde evenwel niet, omdat de afstand tusschen partijen te groot was, zoodat de kogels adressant's vaartuig niet bereikten; maar toen de jagt ruim een half uur had geduurd, begon de vijand aanmerkelijk op hem te winnen, zoodat het doelloos werd den vijand langer te ontwijken, te meer omdat adressant geen hulp zag opdagen; hij besloot dus dezen zoo goed mogelijk het hoofd te bieden.

Eene kleine plantage, Oemboel Bedjaja genaamd, en aan den linker oever der rivier Kemmering gelegen, waarop verscheidene zware en groote boomen waren, beschouwde adressant als eene geschikte plaats om post te vatten; hij liet twee zijner manschappen in de praauw achter om de lila te bedienen en landde de overigen op deze plaats. Zij verspreidden zich langs den oever op redelijke afstanden van elkander en dekten zich door de zware boomen. Van hieruit onderhielden zij een levendig en goed gerigt vuur uit hunne buksen, op den naderenden vijand. Het toeval wilde, dat de beste schutters onder de Boeginezen, zich op dat oogenblik bij den adressant bevonden. Het effect van hun vuur begon dan ook onmiddelijk op den vijand merkbaar te worden, daar verscheidene der aanvoerders, herkenbaar door hunne kleeding, vielen, zoodat de vijand het raadzaam achtte eene vaste posite tegenover ons aan te nemen aan den regter oever der rivier. — Hierop zond adressant vijf zijner manschappen in eene kleine Sampang, (een soort van bootje), die hij

op de plaats zag liggen, naar den regter oever, en deze kleine afleiding werd met zooveel vrucht bewerkstelligd, dat de vijand zeer spoedig daarop is teruggetrokken. — De magt van den vijand, waarmede adressant dien dag slaags was geweest, bestond uit 300 Palembangers op 9 vaartuigen, welke respectivelijk met 2 lilas ieder gewapend waren. Uit het stukje geschut dat adressant ter zijner dispositie had, waren 60 schoten gedaan, zoodat ligtelijk na te gaan is, hoe hevig het bombardement van den vijand is geweest. Onder het terug trekken des vijands kwam de Heer du Bois adressant met gevaar zijns levens te hulp; maar de troepen, die duidelijk het schieten hadden gehoord, vergezelden hem niet, omdat de Luitenant in kommando zich niet geregtigd achtte adressant te hulp te komen, zonder orders van den Kapitein van Hulstein!

Adressant sloot zich vervolgens aan bij de hoofdmagt, en vervolgde zijne reis naar Koeroengan Njawa. Deze versterking is toen heftig aangevallen door het volk van Hadjie en Toelang-Aman, bij welke gelegenheid de door adressant te Kotta negara, op den vijand veroverde stukken zeer goed te pas kwamen. Intusschen kwam de tijding dat de hoofdexpeditie onder den Schout bij nacht Wolterbeek, tegen Palembang mislukt was, zoodat het hoog tijd was om naar Boemieabong terug te trekken, wilde men niet door eene overgroote magt van den vijand aangevallen worden. In 1821 werd eene tweede expeditie onder bevel van den Generaal de Kock tegen Palembang uitgerust en afgezonden. Tengevolge hiervan werd de Heer du Bois naar Batavia opgeroepen en kreeg in last den Generaal de Kock te vergezellen. Gedurende zijne afwezigheid is het civiel gezag in de Lampongs aan adressant opgedragen geworden. Eerst na den gunstigen afloop

dezer expeditie kreeg adressant vergunning naar Batavia terug te keeren, om zijne geschokte gezondheid en verlorene krachten te herstellen. Adressant mogt evenwel geen lange rust genieten, want naauwlijks had hij zich gedurende een paar maanden onder geneeskundige behandeling gesteld van Doctor NIEUWENDORP op Java, of hij werd op nieuw bij Gouvernements besluit van den 10 October 1821 n°. 2, gelast den Heer Mr. J. H. TOBIAS, Commissaris voor de Nederlandsche bezittingen op het eiland Borneo, daarheen te vergezellen. — Ingevolge dit besluit vertrok adressant in de maand November van dat jaar naar de West-kust van Borneo (Potianak en Sambas). Het voornemen van den Commissaris was om de Nederlandsche magt hier uit te breiden en het verkeer met de binnenlanden te bevorderen. Adressant vergezelde den Heer TOBIAS, en behoort onder de eersten, die de zoo schoone, breede rivier CAPOEAS hebben opgevaren. Hij was belast met de Geographische opname van het land, eene lastige en hoogst moeijelijke taak, bij het volslagen gebrek aan wegen in het land. Volgens zijne opname is eene kaart geformeerd, die voor zoo ver bekend, de eerste figurative is van de kust. — Verder had de Commissaris in last de Chinezen op Borneo door overreding en zachte middelen tot hun pligt te brengen, en toen dit niet gelukte, keerde deze hoofdambtenaar in Maart 1822 naar Java terug om nieuwe bevelen te vragen, zoodat adressant hem ook kon volgen. — Van Borneo op Java terug gekeerd, werd adressant bij besluit van den Gouverneur Generaal, in Rade van den 2 Julij 1822 n° 2, tot opziener der landelijke inkomsten der eerste Klasse, in de Residentie Bantam, benoemd; doch de staat zijner gezondheid vereischte eene verandering van lucht en dus

bij besluit van den Gouverneur Generaal ddto 26 Mei 1823 nº 14, werd aan requestrant een verlof toegestaan om eene reis naar Japan te maken, van welke vergunning adressant niet te min geen gebruik heeft kunnen maken, omdat hij reeds bij besluit van den 1 Julij 1823 nº. 5 geroepen werd den Commissaris VAN SEVENHOVEN op zijne reis naar Biliton en Palembang te vergezellen. — Gedurende deze zending heeft adressant Biliton en Banka bezocht, en in het Palembangsche heeft hij zeer vermoeijende reizen moeten maken naar de Moesie, de Klingie, Blietie, Redjang en Ampatlawang, ten einde de bevolking dezer landstreken, tot het aannemen van het thans in deze Residentie werkend stelsel van belasting voor te bereiden. Van deze zending naar Batavia teruggekeerd, met de toezegging van den Gouverneur Generaal om met verlof naar Europa te mogen gaan, heeft adressant alweder geen gebruik kunnen maken van deze vergunning, omdat hij bij Resolutie van den 24 Februarij 1824 nº 18 geroepen werd de Commissarissen voor Macassar te volgen. — Adressant landde dus ingevolge dit besluit te Bontaïn, en vervolgde zijne reis over land naar Macassar. Hierop volgde hij den heer Commissaris TOBIAS op zijne reis naar Parépаré en door de landen van Sedenreng naar Wadjo, en voer een groot gedeelte van de rivier Tjanrana af, van waar hij weder naar Macassar is terug gekeerd en belast werd met de organisatie van de residentie Maros, alwaar hij het landelijk stelsel heeft ingevoerd. — Daarna werd hij toegevoegd aan den Commandant der expeditie tegen Tanette, den Luitenant Colonel, later Generaal DE STUERS, gedurende welke expeditie hij vele gevaren en vermoeijenissen heeft doorgestaan. Te Tanette met den Commandant gedebarqueerd, werd adressant belast met de

directie over de inlandsche hulptroepen, hield de inlandsche correspondentie van den commandant met den vijand, en nam deel in verscheidene scherpe ontmoetingen met den vijand. De waarde welke deze hoofd-officier stelde in de diensten, die adressant bij deze gelegenheid presteerde, is nategaan in de Javasche Courant van 7 Augustus 1824 n° 32, waar deze hoofd-officier, de operatie dezer expeditie beschrijvende, zegt: „De Heer FRANCIS heeft mij geen oogenblik verlaten en volgde mij onvermoeid, hoewel ik te paard was; hij is mij onmisbaar."

Te Macassar terug gekeerd, ontving de Luitenant-Colonel DE STEURS onmiddelijk zijne aanstelling tot Colonel; en adressant had het genoegen zijne diensten, bij monde door zijne Excellentie den Gouverneur Generaal VAN DER CAPELLEN, erkend te zien. Naauwelijks was adressant van de vermoeijenissen dezer expeditie uitgerust, of hij werd andermaal geroepen om de commandanten van de expeditie tegen Soepa, den Kapitein Luitenant BUYS en Luitenant-Kolonel RHEEDER te volgen. Adressant voorzag den slechten afloop dezer expeditie, en maakte zijn redenen en bezwaren bij tijds bekend; maar toen niettemin tot de expeditie besloten werd, gehoorzaamde hij aan den hem gegeven last. De bijzonderheden aangaande deze onderneming, zullen door adressant met stilzwijgen worden voorbijgegaan, dewijl zij minder te pas komen in dit schriftuur, alleen zal adressant aanstippen dat hij bij deze gelegenheid drie mislukte aanvallen op den vijand heeft bijgewoond, onder Colonel RHEEDER en later onder Colonel DE STEURS. Bij alle deze aanvallen was de directie der hulptroepen van den Koning van Sedenreng aan adressant opgedragen. — Na deze vergeefsche pogingen om de vijandelijke versterking van Soepa te vermeesteren,

werd deze onderneming gestaakt en tot eene gunstiger gelegenheid uitgesteld; terwijl de bewaring van onze positie aan 100 man troepen onder den Kapitein der Infanterie VAN DOOREN werd opgedragen. Adressant keerde toen met het gros der expeditie naar Macassar terug. De hierboven vermelde diensten zijn erkend geworden bij Resolutie van den Gouverneur Generaal, in Rade van den 16 November 1824 n°. 41, luidende als volgt: In aanmerking genomen dat het niet anders dan bevorderlijk voor de dienst van het Gouvernement kan zijn, den nieuw benoemden Resident van Padang en onderhoorigheden in de speciale onderzoeken, hem bij Resoluite van 2° dezer n° 36 opgedragen, de hulp toe te voegen van ambtenaren, die met opnamen van dezen aard bekend zijn geworden, en reeds blijken hebben gegeven van hunne geschiktheid voor dit belangrijk werk.

Dat de ambtenaar FRANCIS, gedurende den tijd, dat hij opziener der landelijke inkomsten in de Residentie Bantam is geweest, en bijzonder in zijne successive toevoeging aan de Commissarissen voor Borneo, Palembang en Macassar, zich heeft doen kennen, als een ijverig ambtenaar, als bij uitnemendheid bekwaam tot het uitvorschen der aangelegenheden van de inlandsche huishouding, en geschikt voor den omgang met de inlandsche bevolkingen, waarvan de Gouverneur Generaal zich bij deszelfs verblijf in het Gouvernement van Macassar persoonlijk heeft kunnen overtuigen.

Is goed gevonden en verstaan.

1°. De ambtenaar FRANCIS bij deze te stellen ter dispositie van den President van Padang en onderhoorigheden, ten einde denzelven behulpzaam te zijn in de speciale onderzoeken, bevolen bij Resolutie van den 2° dezer n° 36.

2°. Te bepalen dat de ambtenaar Francis gedurende deze commissie zal voeren den titel van Buitengewoon Assistent Resident van Padang.

3°. Aan den ambtenaar Francis bij dezen, de hoogste tevredenheid van den Gouverneur Generaal kenbaar te maken over den ijver door hem in zijne jongste commissie op Macassar aan den dag gelegd, en voor de vele en goede diensten, welke hij onder de oogen van den Gouverneur Generaal aldaar heeft bewezen.

Extract dezes zal worden verleend enz.

Accordeert met voorgeschreven Register.

De chef der algemeene Secretarie.

(*w. g.*) S. van Schoor.

(Zie Origineel; bijlage N°. 5.)

Op Java teruggekeerd, werd adressant dus, in weerwil zijner zeer verzwakte gezondheid, bestemd den Colonel de Steurs naar Padang te volgen, alwaar hij onderscheidene reizen door de binnenlanden heeft moeten doen, om belasting- en bestuur-aangelegenheden te regelen. Verder werd hem de overname van de Residentie Nattal en onderhoorigheden, uit handen van het Britsch bestuur, opgedragen met de volgende Instructie:

Instructie voor den Buitengewoon Assistent Resident Francis, gecommitteerde tot overname van Nattal en onderhoorigheden, van wegens Commissarissen voor de overneming van het Fort Marlborough en al de Britsche bezittingen op het eiland Sumatra, zooals die aan het Nederlandsche Gouvernement zijn afgestaan bij art. 8 van het Tractaat 17 Maart 1824 te London gesloten, tusschen de gevolmagtigden van zijne Majesteit den Koning der Nederlanden en zijne Majesteit den Koning van Groot Bretagne.

Art. 1. De overneming en overname der bovengenoemde Bezittingen, volgens art. 13 van het Tractaat, op den 1 Maart dezes jaars hebbende moeten geschieden, zal de gecommitteerde zoo spoedig mogelijk en onmiddelijk na arrivement der verwacht wordende troepen van Java, zich gereed houden, om na bekomen schriftelijke last, met de schepen, tot derzelver overvoer gebezigd, naar Nattal te vertrekken ten einde bedoelde overname te effectueeren. Indien evenwel onverhoopt over eenig punt geen overeenkomst konde getroffen worden, moet daaruit geene vertraging in de overname ontstaan, maar zal de gecommitteerde het verschilpunt onbeslist brengen ter kennis van Commissarissen.

Art. 2. De gecommitteerde zal zorgen, dat bij de inbezitneming, de Britsche vlag alom met de gebruikelijke plegtigheden neder gelaten en door de Nederlandsche onder de gewone saluten geheeschen, vervangen worde.

Art. 3. Hij zal bij eene tot dat einde hiernevens gevoegde publicatie aan den volke kennisgeven van de inbezitneming van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Groot Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.; waarbij namens de Hooge Regering der Europeesche en Inlandsche bevolking, van de vaderlijke en welmeenende bescherming van het Nederlandsch Gouvernement wordt verzekerd.

Art. 4. Hij zal tevens bij monde, de Europeesche bevolking en de Inlandsche Hoofden, de verzekering mogen geven, dat hunne persoonlijke belangen door het Nederlandsche Gouvernement, zooveel mogelijk zullen worden in het oog gehouden, bij de inrigtingen, welke het als nu noodig zal zijn daar te stellen.

Alle ambtenaren en Inlandsche Hoofden zal hij vooreerst laten in het genot der tegenwoordig door hen genotene pensioenen of bezoldigingen.

Art. 5. Hij zal voor het oogenblik geene verandering maken in de bestaande bepalingen omtrent handel en teelt; speciaal ook niet met betrekking tot de heffing van inkomende of uitgaande Regten.

Art. 6. Hij zal uit handen van de Britsche autoriteit overnemen, alle documenten welke tot administratie betrekking hebben.

Art. 7. Hij zal van de Britsche autoriteit tot billijke prijzen mogen overnemen, alle losse goederen, die hij voor de dienst onmisbaar of volstrekt noodzakelijk zal oordeelen; alsmede de contante gelden die in 'slands kassen, voorhanden mogten zijn, en hij zal omtrent de betaling dier goederen behoudens de nadere goedkeuring, de vereischte schikkingen kunnen maken; hij zal bij de overneming van goederen echter de meeste zuinigheid niet uit het oog verliezen.

Het noodige geschut en ammunitie voor Nattal en onderhoorigheden zal ingevolge overeenkomst met den Britsche Commissaris, den Heer John Prince, provisioneel in leen worden afgestaan; en daarvoor worden verleend een reçu volgens geannexeerd model.

Art. 8. Hij zal aan de Britsche beambten alle hulp en bijstand verleenen, welke tot hun opbraak vereischt mogt worden, bijzonder in hetgeen de inscheping en het vertrek der troepen aangaat.

Art. 9. Hij zal in het uitvoeren van zijn' last steeds indachtig zijn, dat tusschen de Nederlandsche en Britsche Gouvernementen in Europa eene eenstemmigheid en onderlinge welwillendheid heerscht, welke het de wil der Hooge Regering is, dat ook onder de autoriteiten der beide Gouvernementen in Indie aangekweekt en bevestigd worde, en speciaal uitblinke bij het inwerking brengen van

het onderhavig Tractaat, hetwelk door dezen geest allesints wordt gekenmerkt.

Art. 10. De gecommitteerde zal van zijne verrigtingen, naar aanleiding van deze Instructie, behoorlijk Processen-Verbaal houden, en die aan Commissarissen, voor de overneming van het Fort Marlborough en al de Britsche bezittingen op het eiland Sumatra, doen toekomen.

Gegeven te Benkoelen den 12 April 1825. Commissarissen tot overneming van het Fort Marlborough en al de Britsche bezittingen op het eiland Sumatra.

(*w. g.*) DE STEURS.

(Zie Origineel; bijlage N°. 6.)

Adressant heeft deze zending volkomen ten genoege van Heeren Commissarissen mogen volbrengen, en heeft ze steeds beschouwd als een bewijs van groot vertrouwen der Regering, om hem hiermede te belasten, wegens de groote uitgestrektheid van het gebied, toen bekend onder den naam van Residentie Nattal en onderhoorigheden, en de hooge waarde welke men op deze bezittingen stelde. — Hierop naar Padang teruggekeerd, zag adressant zich verpligt tot herstel zijner gezondheid naar Java te gaan, waartoe hem vergunning is verleend bij den volgenden merkwaardigen brief van het Hoofd des bestuurs.

Padang den 12 September 1825.

Daar UEds. voortgaat met dringend en aanhoudend te verlangen om naar Java terug te keeren, om uwe gezondheid te herstellen, zoo sta ik UEd. toe om derwaarts te retourneeren en alwaar UEd. zich te melden zult hebben aan Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal.

Het is bijzonder ook ten gevolge van het certificaat van

den doctor en uwe eigene declaratie van uwen toestand, welke u niet toelaat om langer actief werkzaam te zijn, dat ik kan overgaan uwe vrage toetestaan.

De Colonel Resident en militaire Commandant van Padang en onderhoorigheden.

(w. g.) DE STUERS.

(Zie Origineel; bijlage N° 7.)

Aan
den Heere Buitengewoon Asst. Resident FRANCIS.

Op Java aangekomen, heeft adressant 4 maanden in de nabijheid van Buitenzorg onder de geneeskundige behandeling van Dr. DOORNIK doorgebragt; waarna hij bij Resolutie van 20 December 1825 n°. 19 tot Assistent Resident voor de afdeelingen Ceram en Padeglang in het Bantamsche werd aangesteld. Hiermede is adressant gekomen tot het einde van het 10 jarig bestuur van den Gouverneur Generaal VAN DER CAPELLEN, en het moge dus niet ondienstig geacht worden hier den volgenden eigenhandig geschreven brief van Zijne Excellentie, aan den adressant gerigt, te doen volgen.

Buitenzorg 8 Januarij 1825.

Wel Ed. Heer,

Uw welmeenende brief van den 5 dezer was mij des te aangenamer, omdat ik mij volkomen overtuigd houde van de opregtheid der in denzelven uitgedrukte gevoelens. Ik dank u daarvoor hartelijk, en geef u gaarne de verzekering, dat ik steeds veel belang in u zal blijven stellen, en dat ik gaarne na mijne terugkomst in Europa berigten van u zal ontvangen.

Uwe goede en getrouwe diensten bij zoovele gelegen-

heden bewezen, doen mij bijzonder wenschen dat het u wel moge gaan. Ik neem gaarne deze gelegenheid waar om schriftelijk te herhalen, hetgeen ik u meermalen gezegd heb, dat ik u altijd en in alle omstandigheden, zelfs met opoffering uwer gezondheid en met gevaar van uw leven, bereid gevonden heb het Gouvernement te dienen, waar uwe diensten gevorderd werden.

Ik hoop dat uwe gezondheid zich weder bevestigen moge. Ik vorm de beste wenschen voor uw geluk en verzeker u van mijne bestendige achting.

(*w. g.*) VAN DER CAPELLEN.

(Zie Origineel; bijlage N°. 8.)

Was het adressant gelukt door zijne gepresteerde diensten gedurende het tienjarig bestuur van den Gouverneur Generaal VAN DER CAPELLEN, de voor hem zoo vleijende getuigenis te verwerven, vermeld in boven medegedeelden brief, zoo gelooft hij niet, dat het hierop volgend tijdperk met de gelegenheden, welke hem aangeboden zijn den staat bijzondere diensten te presteeren, aan deze getuigenis heeft gederogeerd. — In dit tijdperk was het grootste gedeelte van het eiland Java in verzet gekomen tegen het gezag der Nederlanden, voornamelijk de vorsten-landen, waardoor men in de noodzakelijkheid was gekomen Batavia geheel van troepen te ontblooten, terwijl de militaire magt in het Bantamsche zeer onbeduidend was.

Al zeer spoedig dus, nadat adressant zijne betrekking als Assistent Resident in het Bantamsche had aanvaard, moest hij alle krachten inspannen om zekeren TOMONGONG MOHAMAD, die in de bovenbeschrevene omstandigheden eene schoone gelegenheid zag om met goed gevolg zich tegen het wettig Nederlandsch gezag te verzetten, krachtdadig te vervolgen en zoo mogelijk, onschadelijk te maken.

Zoolang deze muiteling zich in de afdeeling Tjeringin ophield, welke tot het gebied van eenen anderen Assistent Resident behoorde, kon adressant hem niet vervolgen; maar naauwelijks had hij zich vertoond op den berg Poelassarie, aan den grens van Pandeglang gelegen, of adressant heeft hem dadelijk vervolgd met eene aanzienlijke magt gewapende inlanders uit de getrouw geblevene bevolking van adressants afdeeling, en een detachement van 20 militairen onder den Luitenant de Quai. De berg evenwel, welke beklommen moest worden, was 4000 voeten hoog, zoodat vermoeijenis en de invallende nacht het onraadzaam maakte den vijand dadelijk aan te vallen, niettegenstaande men zoo digt bij zijne versterkingen was gekomen, dat men gemakkelijk met hem had kunnen spreken. Maar des morgens van den volgenden dag werden zijne positien bestormd — zij waren evenwel reeds door hem verlaten, gedurende den nacht hadden de muitelingen hunne stellingen verlaten. Zij hadden evenwel een duidelijk spoor achter zich gelaten, en dit werd gevolgd tot aan den voet van den berg in de afdeeling Tjeringin. Hier gekomen, vernam adressant dat de Assistent Resident van Tjeringin zich had laten misleiden, waardoor de bergpassen niet genoegzaam waren afgezet geworden De muiteling ontsnapte niet alleen, maar heeft dadelijk de hoofdplaats Tjeringin, den zetel van het bestuur, aangevallen. De kleine maar manhaftige bezetting van Tjeringin had zich evenwel met goed gevolg tegen hem verdedigd en zijn' aanval afgeslagen. Na deze informatien ingewonnen te hebben, begaf adressant zich met de geheele magt, welke hij bij zich had, naar kampong Menes, de plaats welke den muiteling het meest ondersteunde en waarheen hij waarschijnlijk zou terugtrekken na zijn'

mislukten aanval op Tjiringin. De muitelingen waren evenwel daar niet te vinden, maar dewijl adressant overtuigd was dat de dessa's hoofd van Menes niet onkundig kon zijn met de bewegingen der muitelingen, zoo werd deze uitgezonden om informatien intewinnen omtrent de plaats waar de muitelingen zich ophielden, onder bedreiging, zijne dessa aan de vlammen opteofferen, indien hij niet binnen twee uren goede en juiste narichten kon geven. In betrekkelijk korten tijd kwam hij dan ook terug met een brief van zekeren Entol Moessa, waarin de verzamelplaats der muitelingen vermeld werd. — Daarheen wendde adressant dan ook dadelijk zijne schreden, en na den geheelen nacht door eene digt begroeide wildernis gemarcheerd te hebben, bereikte hij des morgens vroeg de aangewezene plaats, een klein gehucht. Voor men tijd had om te kunnen attaqueeren ging een groote troep menschen, allen in het wit gekleed, op de vlugt, waarop dadelijk is geschoten geworden; maar de muitelingen zijn hunne vervolgers ontloopen. Hun voorraad levensmiddelen en verscheidene kokers en kalabassen met buskruid hebben zij evenwel moeten achterlaten. — Hierop keerde adressant naar Menes terug, en vestigde zich aldaar, omdat deze plaats het verblijf van den hoofdmuiteling en van verscheidene zijner bloedverwanten was. Vescheidene zijner aanhangers, waaronder eenige gevaarlijke en invloedrijke Priesters, werden gevat en naar den Resident opgezonden. De manschappen, welke adressant bij zich had, werden op kosten der ontrouwe bevolking gevoed, en alle verdachte personen met genoegzame gestrengheid behandeld, om eerbied bij hen in te boezemen voor het openbaar gezag, en anderen af te schrikken den muiteling te volgen.

Eindelijk werd hier kosteloos voor den lande eene kleine

versterking gebouwd, waarin adressant eenige bezetting achterliet en daarna naar Pandegang terugkeerde. — Toen deze hoofdbron van ondersteuning den muiteling was afgesneden, schoot weinig anders voor hem over dan onderwerping; deze volgde dan ook spoedig en Tomongong Mohamad werd naar de Molukkos verbannen.

Deze diensten werden dan ook door het Gouvernement goedgekeurd, blijkens missive van den Resident van Bantam 6 April 1826 n° 64, luidende als volgt:

Het heeft zijne Excellentie den Commissaris Generaal behaagd bij hoogstdeszelfs missive van 5 April n° 18 mij, op de door mij successivelijk ingezondene rapporten ten aanzien der onlusten, met hoogstdeszelfs antwoord te vereeren, en mij tevens optedragen, aan UEd. wegens uw gedrag in deze zaak, hoogstdeszelfs tevredenheid kenbaar te maken.

De Resident van Bantam,
(*w. g.*) De Melverda.

(Zie Origineel; bijlage N°. 9)

Kort hierop volgde eene gebeurtenis, welke nog gewigtiger was. Zeker Maas Djakaria, namelijk die wegens zijnen woelzieken aard en den invloed, welken hij bij de Bantamsche bevolking wist te verwerven, herhaalde malen reeds op ernstige wijze de rust der Residentie had verstoord, en om deze reden onder het Engelsch bestuur in 1813 uit Bantam was verwijderd, ontvlugtte uit zijne gevangenis te Batavia, en vertoonde zich in het Bantamsche bij de rivier Onderandir. Hij vond onmiddelijk zooveel ondersteuning bij de bevolking, dat zijn aanhang spoedig sterk genoeg was om den Resident van Bantam, die met een detachement Djayang Sekars, en eenige gewapende

inlanders tegen hem optrok, met goed gevolg het hoofd te bieden en met verlies terug te slaan.

De positie van Bantam en ook der aangrenzende Residentie Batavia en Buitenzorg werd waarlijk hierdoor zeer bedenkelijk, omdat Batavia zoodanig van troepen ontbloot was, dat zelfs de posten dagelijks door de schutterij van Batavia moesten bezet worden.

Onder deze omstandigheden, ontving adressant op dingsdag den 6 September 1827, des morgens om 4 uur, een briefje van den Resident, met wien hij gedurende de laatste tijden verscheidene verschillen had gehad over dienstzaken, waardoor een vrij groote verwijdering tusschen ons was ontstaan, luidende:

Heer Francis!

Nadat ik gisteren avond laat rapporten had ontvangen, dat Maas Djakaria te Bollokkan was gepasseerd met een aanzienlijk aantal volks, zoo op het oogenblik brengt mij een matta-matta het berigt, dat hij, gisteren avond zes uren, Maas Djakaria en 600 man, te Passer Tingar op één paal van Nieppa, op het open veld heeft gevonden, alwaar zij tot tien uren gisteren avond zijn gebleven, en vervolgens naar Pandeglang zouden gaan, terwijl hij Maas Djakaria zelf had gesproken, en hoezeer ik zoowel aan getal menschen als aan het voornemen van Maas Djakaria twijfel, wenschte ik toch wel het ware er van te weten, en verzoek UEd.Gestr. derhalve om heden ochtend vroeg naar Pandeglang te gaan, ten einde van dien kant de noodige narigten in te winnen, en voor zooveel noodig, den Demang de noodige instructie te geven, daar het schijnt dat Maas Djakaria toch werkelijk aan den

gang is, hoe zeer ik dan ook aan het getal volgelingen twijfel. Dingsdag ochtend 3¼ uur.

(*w. g.*) DE MELVERDA.

(Zie Origineel; bijlage N° 10.)

Ofschoon het onbegrijpelijk moet voorkomen, dat bij eene dergelijke opdragt geen détachement Djajang Sekars werd medegegeven, te meer daar de Resident nog zoo kort geleden, in de gelegenheid was geweest, persoonlijk de hooge noodzakelijkheid eener goede dekking tegen over MAAS DJAKARIA te leeren kennen, zoo besloot adressant toch onverwijld den ontvangen last uit te voeren. — Te paard stijgende en vergezeld van slechts twee oppassers begaf zich adressant op weg naar Pandeglang.

Halverwege, te Baros, kwamen hem de onder-collecteur en eenige andere inlandsche beambten tegen, die uit Pandeglang gevlugt waren. Vol schrik en verlegenheid deelden zij adressant mede, dat de sterkte van Pandeglang door eene groote massa muitelingen omsingeld en van alle zijden aangevallen werd, en dat de gebouwen, buiten het fort staande, allen verbrand waren. Zij beschouwden Pandeglang dan ook als verloren en waren daarom op de vlugt gegaan.

Adressant verzocht deze beambten hunnen weg te vervolgen en den Resident met het gebeurde bekend te maken. Hij zelf, zich verlatende op de deugdzaamheid van zijn paard, vervolgde in galop zijnen weg naar Pandeglang om zich van de waarheid zooveel mogelijk te overtuigen.

Het laat zich vermoeden, dat de belegeraars van Pandeglang spionnen op den weg hadden, die adressant in

galop zagen aankomen, die hieruit opmaakten, dat eene groote magt achter hem volgde en dat de muitelingen daarom besloten het beleg bij tijds optebreken; ten minste tot adressants niet geringe verwondering, zag hij de muitelingen in overhaasting, bij zijne aannadering, wegtrekken, zoodat hij zonder veel gevaar het fort binnentrad, dat door den Luitenant DE QUAY, met zijne manschappen, slechts 20 in getal, met buitengewoone dapperheid verdedigd werd. Het beleg had evenwel niet veel langer moeten duren, daar de bezetting, bij adressants aankomen, reeds zoodanig vermoeid was, dat ze niet dan met de grootste inspanning de verdediging voortzetteden. De vijand trok met zijne gekwetsten terug, maar liet toch tien dooden op de glacien achter. De Luitenant DE QUAY was zoo overtuigd, dat adressant eene groote magt had mede gebragt, om het fort te ontzetten, dat hij hem dadelijk voorstelde den terugtrekkenden vijand met deze magt te vervolgen. Dit kon evenwel niet gedaan worden, omdat er geene magt was om zulks te doen.

Deze toevallige omstandigheid, dat adressant alleen is door gereden naar het belegerd fort van Pandeglang, heeft waarschijnlijk Java voor grootere rampen gespaard, dewijl zoo op dien dag Pandeglang gevallen was, de opstand ongetwijfeld over geheel Bantam was verspreid, en ook niets meer den vijand had weerhouden om over Djassinga naar Buitenzorg en daarna op Batavia te marcheeren, welke geheel weerloos in zijne handen had gevallen.

Om twee uren des namiddags, kwam ook de Resident, onder eene goede escorte van Djajangsecars, te Pandeglang aan, en gelaste adressant met 10 Djajangsecars en den Demang van Pandeglang, benevens eenige politie dienaren, den vijand op te zoeken. — Om met deze kleine magt

Maas Djakaria op te zoeken, die nog op dien zelfden dag met eene magt van plus-minus 2000 mannen, het fort van Pandeglang had belegerd, was waarlijk buitensporig; maar gelukkig volgden verscheidene inlandsche hoofden van Pandeglang, uit persoonlijke toegenegenheid, adressant, zoodat hij spoedig een aanzienlijk getal gewapende inlanders ter zijner dispositie kreeg, waarmede hij naar de dessas Kasso, Boengoran en Tjisseré trok, allen plaatsen, welke den muiteling hulp verleenden. Hij gelastte een klein gehucht, waar de hoofd muiteling zijn nachtverblijf had gehouden, aan de vlammen prijs te geven, en strafte de bevolking der overige dessas met de verpligting om kosteloos, de werken van het fort Pandeglang te herstellen. Het zoude te wijdloopig zijn al de omstandigheden te beschrijven, welke plaats hadden bij de vervolging van dezen muiteling, in de wildernissen van Kollelet en Tjikandie; alleen zij, die dit terrein kennen, kunnen de moeijelijkheden van deze taak bevroeden. Inmiddels werd de Resident van Bantam, de Heer de Melverda, vervangen door den Heer Smulders, die adressant krachtdadig in zijne onderneming ondersteunde, door hem een detachement infanterie, een veldstuk, den Heer Parvy, Luitenant der Djayang Secars, den onder-regent van Ceram met eene aanzienlijke magt inlanders en Boeginezen. Met deze magt maakte adressant een temporair kampement, op een plein in de wildernis van Kollelet en dirigeerde van hieruit zijne operatiën. Ten spoedigste werden alle dessas bezet, die den hoofdmuiteling hulp verstrekten, om hem daardoor de gelegenheid te benemen, volk te verzamelen. Verraders werden dadelijk naar den Resident opgezonden, en zij, waarvan bewezen werd, den muiteling hulp verstrekt te hebben, werden gevat en tot de

confessie gedwongen van de plaats, waar hij zich ophield. — Terwijl adressant met deze werkzaamheden bezig was, werd zijne woning te Ceram door den bliksem getroffen en brandde geheel af, waardoor hij alles verloor wat hij bezat, waaronder zijne belangrijkste papieren. Ten gevolge van dezen brand moest adressant voor eenige dagen naar Ceram gaan, en in dien tusschentijd viel de Hoofdmuiteling Maas Djakaria in handen van den onder-Regent en eenige Boeginezen; maar, daar hij zich niet levend wilde overgeven, is niet anders dan zijn lijk naar Ceram overgebragt geworden, alwaar het ook verbrand is geworden.

Deze diensten van adressant worden bevestigd door de rapporten van den Resident van Bantam van dien tijd, en door de vermelding van regeringswege in de Javasche Courant van 1827 N°. 127: „de Assistent Resident Francis heeft groote diensten bewezen gedurende de opschuddingen door Maas Djakaria verwekt."

Spoedig na den val van Maas Djakaria, werd adressant, bij besluit van den Luitenant Gouverneur Generaal ddto 11 Januarij 1828 N°. 2, geroepen, de ernstige onlusten, welke in de Lampongs gerezen waren, te dempen; bijgestaan door een oorlogs-schoener, onder den Luitenant ter zee Jordaan, en een detachement van 20 man troepen, onder den Luitenant Clignet, benevens eenige kruisboosten en eenige vrijwillige Boeginezen.

Adressant's instructie luidde als volgt:

Instructie voor den gecommitteerde naar de Lampongs, Tellok Betoeng en onderhoorigheden, den Assistent Resident Francis.

Artikel 1. Van den aanvang zijner commissie tot dat dezelve geheel zal zijn afgeloopen, vertegenwoordigt hij in

de uitvoering dezer instructie, den persoon van den Resident van Bantam, en oefent zoodanige magt en gezag uit, alsof de Resident in persoon tegenwoordig ware.

Art. 2. Het hoofddoel zijner zending zal zijn om te onderzoeken naar de oorzaken, welke aanleiding gaven tot de onlangs aldaar ontstane onlusten, en om alle gepaste middelen in het werk te stellen tot bevestiging der rust en tevredenheid.

Art. 3. Hij zal bijzonder in het oog houden dat thans over geene militaire magt van Java meerder beschikt kan worden, zoodat vooral betrachting gedaan zal worden, om tot het doel door middel van onderhandelingen te geraken.

Art. 4. Hij zal de zeden en gewoonten des volks zooveel als zulks maar eenigzints en naar den ruimsten zin toegelaten kan worden, niet alleen dulden, maar zelfs voorstaan en doen voorstaan.

Art. 5. Hij zal tot afdoening en uit de wegruiming van thans opgerezene geschillen, geheel en al de Landswetten en gewoonten tot basis nemen, en het daarhenen dirigeeren dat de beslissing plaats heeft, door onder het volk als grooten of oudsten geëerbiedigde personen.

Art. 6. Zijne handelingen zullen het kenmerk moeten dragen dat het Nederlandsch gouvernement geene bemoeijenis verlangt in het huishoudelijk bestuur der Lampongs, maar eigenlijk hunne welvaaart verlangt en daartoe deszelfs hooge bescherming verleent.

Art. 7. In omstandigheden van moeijelijken aard, wordt den Gecommitteerde Francis aanbevolen om met Heeren Officieren van Land- en Zeemagt te raadplegen, ten einde naar Soldaat- en Zeemanschap te werk te gaan.

Art. 8. Hij zal ook onderzoeken hoedanig het regt thans te Lampong, Tellok, Betoeng en onderhoorigheden

bedeeld word, en of het al of niet raadzaam te beschouwen is, dat daarin van wege het Gouvernement eenig leiding gegeven worde.

Art. 9. Hij zal ook nagaan hoedanig thans de crimineele zaken aldaar afgedaan worden, en of die zaken aldus behooren te blijven, dan wel of daarin op eene andere wijze beschikt zal moeten worden.

Art. 10. Hij zal ook nagaan wat in de Lampongs, Tellok en onderhoorigheden als nog tot bevordering en uitbreiding van handel verrigt zoude kunnen worden, als ook om de bewoners van die Landen door den handel naauwer aan de belangen van Java te verbinden.

Art. 11. Aan den gecommitterde zal worden medegegeven *f* 2000, zegge twee duizend gulden, aan koper, *f* 500, zegge vijf honderd guldens zilver, ten einde daaruit met in achtneming van zuinigheid die uitgave te bestrijden, welke hij tot de zaak dienstig zal oordeelen en waarvan na den afloop zijner commissie behoorlijk rekening zal worden opgemaakt, terwijl alsdan, een saldo in kas zijnde, hetzelve zal worden gestort in de kas van den civiel en militairen commandant te Tellok Betoeng.

Art. 12. Aan den gecommitteerde zal ten behoeve der hem verzellende Boeginezen worden mede gegeven vijf picols rijst, om staande de reis daarvan gebruik te maken, benevens een koijang zout tot hetzelfde einde, en om het meerdere in de Lampongs tegen rijst te ruilen; wordende wijders de gecommitteerde gemachtigd om van den agent der Nederlandsche Handel-Maatschappij te Anjer, zooveel amphioen mede te nemen als hij ten behoeve der Boegineesche hulptroepen zal vermeenen noodig te hebben, na den afloop der expeditie een en ander verantwoordende.

Art. 13. De gecommitteerde zal zooveel mogelijk de

correspondentie levendig houden met den Resident van Bantam, en bij onvoorziene belangrijke voorvallen, zijne berigten met expresselijk daartoe afgezondene praauwen doen overgaan.

Art. 14. Het zal den gecommitterde vrij staan tot nut der zaak premiën uit te looven, en extra belooningen uit te reiken, daarbij steeds de belangen van den lande op het naauwgezetst in het oog houdende.

Art. 15. De gecommitteerde zal nagaan, welke de geschikste middelen zijn om in de Lampongs zich bevindende Djattie houtwerken naar Anjer over te brengen, en des geraden oordeelende, daartoe met de bevolking een overeenkomst trachten te treffen.

Art. 16. De gecommitteerde zal zorgen, dat het geschut en de verdere wapenen en ammunitien aan de Boegineesche hulptroepen ten gebruike afgestaan, onderhouden en na afloop der expeditie behoorlijk verantwoord worden.

Art. 17. Na den afloop zijner commissie zal hij, zoowel omtrent zijne verrigtingen als gedane onderzoekingen, aan den Resident van Bantam inzenden een verslag, die hetzelve met zijne consideratiën het Gouvernement zal aanbieden.

Art. 18. Aan zijn trouw, beleid en ijver voor de dierbare belangen van den lande, is dat geene overgelaten, hetgeen in deze instructie niet voorzien moge zijn.

Aldus opgemaakt en gearresteerd naar volgens de de daartoe verleende autorisatie, bij besluit van Zijne Excellentie, den Luitenant Gouverneur Generaal ddto 11 dezer n°. 2.

Te Ceram den 14 Januarij 1828.
de Resident van Bantam,
T. H. Smulders.

(Zie Origineel; bijlage N°. 11.)

Te Tellok Betoeng aangekomen, bespeurde adressant zeer spoedig, dat de magt en middelen ter zijner beschikking gesteld, niet groot genoeg waren, om met goed gevolg tegen den hoofd rustverstoorder, zekeren BATING MANGOENANG, die zich aan de Keizers baai had genesteld, te ageeren. Hij besloot dus door beleid het doel zijner zending te bereiken, zonder eenig magtsvertoon, en vaardigde eene Proclamatie uit, waarbij hij eene algemeene amnestie verleende en al het gebeurde aan misverstand toeschreef.

Hierop begaf hij zich met de magt, welke hij bij zich had naar de Keizers baai, en ingevolge zijner proclamatie den vijand als vriend beschouwende, begaf hij zich in persoon, zonder eenige dekking, naar den hoofd rustverstoorder. Hoe gewaagd deze onderneming ook mogt zijn, zij was de eenige wijze, waarop adressant het doel zijner zending, onder de gegevene omstandigheden kon bereiken, en werd dan ook met het beste gevolg bekroond, daar hij door overreding BATANG MANGOENANG tot onderwerping bragt, en daarna spoedig de rust en goede orde in de Lampongs herstelde. Adressant volbragt den hem opgedragen last, keerde naar Bantam terug, en eindigde deze expeditie zonder dat ze der regering veel geld had gekost en zonder bloedvergieting. Adressants verrigtingen ten deze zijn door den Commissaris Generaal, bij resolutie ddto 19 Augustus 1828 no. 12, in het algemeen goedgekeurd; te gelijk werd aan adressant de volle tevredenheid van het Gouvernement bij het volgend besluit verzekerd:

EXRACT uit het Register der Handelingen en Resolutien van den Luitenant Gouverneur Generaal in Rade.

Batavia, den 19 Augustus 1828.

Gelezen het besluit van den Commisaris Generaal, dato 16 dezer n°. 17, luidende als volgt:

In naam des Konings.

De Commissaris Generaal over Nederlandsch Indie.

Gelezen eene missive van den Resident van Bantam dd^to^ 21 Julij l.l. L^it^ A enz, daarbij inzendende afschrift van het hem ingediend rapport van den Assistent Resident FRANCIS, omtrent den afloop der commissie hem wegens de Lampongsche provincien opgedragen.

Heeft goedgevonden en verstaan.

1°. enz.

10°. Al de verrigtingen van den gecommitteerde FRANCIS in deze goedtekeuren en hem deswege de volle tevredenheid van den Commissaris Generaal kennelijk te maken.

11°. Te bepalen dat in het voorstel van den Resident om den gecommitteerde FRANCIS, wegens de door hem geleden schade, door het afbranden van deszelfs woonhuis, ten gevolge van het onweder, eene vergoeding van Gouvernements wege toe te kennen, niet kan worden getreden, vermits daaruit ten bezware van 's lands kas voor allen die dergelijk ongeluk mogt overkomen, eene gelijke aanspraak op schadevergoeding geboren worde, maar de Regering daartegen uit aanmerking van de gewigtige diensten door den Assistent Resident FRANCIS in de jongste tijden aan den lande bewezen, uit te noodigen om na

daar over den Resident te hebben gehoord, in overweging te nemen, of er en zoo ja ten beloope van welke som uit 's lands kas aan den Heer FRANCIS eene geldelijke belooning zoude kunnen worden uitgekeerd, bij middel waarvan die ambtenaar zich voor het geleden verlies eenigzins schadeloos zoude gesteld zien.

Afschrift enz.

Buitenzorg, 16 Aug. 1828.

(*w. g.*) DU BUS.

Bovenstaand besluit bij extract dezes te brengen ter kennis van den belanghebbende tot informatie en narigt.

Accoordeert met voorschr. Register.

de 2e algemeene Secretaris.

(*w. g.*) MAYOR.

(Zie Origioneel; bijlage N°. 12.)

Later is door adressant hierop eene gratificatie van *f* 400 ontvangen, om eene schade te dekken van *f* 10.000 en het verlies van zijne belangrijke papieren.

Gedurende adressants dienstverrigtingen in het Bantamsche, heeft hij nog een breedvoerig overzigt ingediend aan Zijne Excellentie den Commissaris Generaal DU BUS DE GISIGNIES omtrent de buitenbezittingen van Java in het algemeen, welke de goedkeuring van Zijne Excellentie heeft mogen verwerven, blijkens den volgenden brief.

Buitenzorg, 10 October 1828.

Ten gevolge het mij, bij mijn verblijf te Ceram, door UEd. kennelijk gemaakt verlangen, heb ik de eer met vernieuwde betuiging mijner tevredenheid over de loffe-

lijke pogingen, welke door UEd. tot welzijn van 's lands dienst worden aan den dag gelegd, hiernevens de bij mij ontvangene kopij, der door UEd. aan den Hoofd Directeur van financien ingeleverde Nota over de buiten etablisementen, aan UEd. te doen toekomen, met verzoek den inhoud daarvan in den vorm eener formeele voordragt in te rigten, en vervolgens met bijvoeging van al dat geen, 't welk UEd. nog nader mogt nuttig voorkomen, aan mij te doen toekomen. Te verzoeken UEd. mij gelijktijdig de hiernevens gevoegde kopij nota te retourneeren.

De Commissaris Generaal van Nederlandsch Indie.

(*w. g.*) DU BUS.

(Zie Origioneel; bijlage N°. 13.)

Ten gevolge van verschillende maatregelen van bezuiniging, werd de betrekking van Assistent Resident in het Bantamsche ingetrokken, zoodat adressant uit deze betrekking werd ontslagen en onmiddelijk benoemd tot Adsistent Resident van Benkoelen, alwaar adressant gedurende twee jaren een gelukkig bestuur heeft gevoerd met eene bezetting van slechts 45 man troepen, terwijl zoowel vroeger als later eene bezetting van 300 man troepen is noodig geweest.

In 1831 werd adressant bij Resolutie der Hooge Regering van den 15 Januarij N° 6, tot gouvernements Commissaris benoemd voor het eiland Timor, ten einde den algemeenen toestand van zaken aldaar te onderzoeken, en wijders de noodige maatregelen voortedragen, vereischt voor de daarstelling van een geregeld bestuur.

Adressant heeft de meeste eilanden en posten tot deze bezitting behoorende, bezocht, en bij die gelegenheden heeft hij verscheidene misbruiken, welke in het bestuur waren ingeslopen, afgeschaft; ook was hij in de noodzakelijkheid verscheidene ambtenaren aanzienlijke vergoedingen op te

leggen wegens het ontduiken van gouvernements inkomsten. Eindelijk heeft adressant hier eene crimineele en civile regtbank opgerigt en een reglement op de in- en uitgaande regten in werking gebragt. Verscheidene nieuwe takken van inkomsten voor den lande zijn hier door adressant geopend. Hierna heeft adressant een algemeen verslag ingediend, bevattende eene breedvoerige geographische en statistieke beschrijving van Timor en onderhoorigheden, vergezeld van eene uitvoerig bewerkte topographischs kaart dezer bezittingen. Adressants verrigtingen gedurende deze zending, hebben de volkomene goedkeuring der regering weggedragen, blijkens besluit d^{to} 30 Dec. 1831 N°. 4, waarvan de aanhef als volgt luidt: Na vooraf rondlezing is ter tafel gebragt *a* het verslag van den Commissaris voor Timor en onderhoorigheden, Francis, gedagteekend 25 febr. jl.: bevattende eene statistieke en Geographische beschrijving van die bezitting nopens de werking der verschillende takken van administratie, alsmede omtrent het gedrag en de geschiktheid van de ambtenaren aldaar, wijders uitvoerige mededeeling van zijne verrigtingen in gemelde kwaliteit, en eindelijk onderscheidene voorstellen ter verzekering van een geregeld beheer van de gemelde bezitting; een en ander met overlegging van vereischte stukken tot adstructie b en c. d. e. enz.

Zoo is goed gevonden en verstaan.

Eerstelijk, als nog alhier aan te teekenen, dat de verrigtingen van den gewezen kommissaris voor Timor en onderhoorigheden, Francis, omschreven bij deszelfs hierboven vermeld verslag, worden goedgekeurd.

Ten tweede tot zeven en twintigste.

Accordeert met voorschreven Register.

De adjunct Secretaris der Indische Regering.

(*w. g.*) van Olpen.

(Zie Origineel; bijlage N°. 14)

Onmiddelijk na adressants aankomst op Java van Timor, werd hij in commissie gesteld om de ernstige onlusten, welke tusschen de regering en de Chineesche bevolking op Borneo waren gerezen, te regelen. De Chinezen van Montrado, waren ruim zeven jaren in opstand tegen het Nederlandsche gezag, zoo dat zij ten leste zoo onhandelbaar waren geworden, dat het bestuur over de geheele westkust van Borneo door hen verontrust werd.

Onder deze omstandigheden oordeelde de Resident aldaar het eindelijk noodig eene poging te wagen, om de weerspannige Chinezen voor hunnen euvelmoed te bestraffen, en begaf zich vergezeld van de Sultans van Pontianak en Sambas en eene aanzienlijke inlandsche magt, naar de monding der rivieren, welke toegang hebben tot de landen bewoond door deze Chinezen.

Van hier zond ZijnEd.Gestr. verscheidene zendelingen naar de hoofden der in opstand zijnde Chinezen, om deze uit te noodigen zich aan het wettig gezag te onderwerpen, onder bedreiging van strenge maatregelen in geval van weigering. Aanvankelijk betoonden de Chinezen zich eenigzins welgenegen, maar namen zeer spoedig eene andere gedragslijn aan. Zij bragten den afgevaardigde van den Resident om het leven, en tartten den Resident zijn dreigement ten uitvoer te leggen. Toen bedacht de Resident zich dat hij geene autorisatie had den oorlog te beginnen, en trok dus met zijne geheele magt, zonder iets te doen, weder af, en zond zijn verslag van het gebeurde naar de regering met eene deputatie, bestaande uit den adsistent Resident van Sambas en eenige afgezanten van de Sultans van .Sambas en Pontianak, met het verzoek aan de regering, om eene expeditie te zenden van 600 man troepen, zonder welke het gezag op de geheele kust ver-

loren zoude zijn. Dit verzoek kwam op dit oogenblik zeer ongelegen, omdat er geene disponible troepen waren, dewijl de regering toen juist al hare magt op Sumatra moest concentreeren om het hoofd te bieden aan de moeijelijkheden, welke daar gerezen waren. Onder deze omstandigheden werd adressant belast de moeijelijkheden op Borneo te regelen.

Extract besluit enz.

Buitenzorg den 20 Junij 1832. N°. 2.

Gelezen de missieve van den Resident der westkust van Borneo dto 2 mei jl. n°. 14, bevattende een uitvoerig verslag van den steeds toenemenden euvelmoed der Chinezen van Montrado, en het betoog van de noodzakelijkheid tot het zenden eener militaire expeditie naar genoemde kust, ter ondersteuning der vereenigde pogingen van de Sultans van Sambas en Pontianak, om de bedoelde Chinezen tot eene volkomene onderwerping te dwingen, zijnde de voormelde missive herwaards overgebragt door den assistent Resident van Sambas Ritter en vergezeld enz.

Is na deliberatie

Goedgevonden en verstaan.

1°. Den ambtenaar Francis te committeren om als Commissaris van het Gouvernement, het gezag ter Westkust van Borneo overtenemen, met in achtname der bevelen, zoo wel in deze resolutie vermeld, als die welke hem nader zullen worden gegeven.

2° en 3° en

4°. Aan gemelden commissaris te kennis te geven, dat hij zoo mogelijk de vrede met de Chinezen ter westkust van Borneo, op billijke voorwaarden moet trach-

ten te herstellen, en dat hij zoo noodig ter bereiking van dit oogmerk zich voor gemagtigd kan houden om den handel der Chinezen ter Westkust van Borneo geheel aftesnijden, zoowel met Singapoera als met China, en mitsdien om alle toevoer van noodwendigheden aan de Chinezen te beletten.

5°. Gemelde Commissaris al verder te magtigen om, behalve over de militaire magt, reeds te Pontianak en Sambas voorhanden, maandelijks te beschikken over eene som van *f* 1500.— tot oprigting van een korps, bestaande uit ingezetenen van evengemelde plaatsen, voor zooveel noodig in den wapenhandel te oefenen, door manschappen uit de bezetting aldaar.

6°. Te bepalen dat een getal van drie honderd geweren benevens twaalf ijzeren kanons à 6 ℔, voorzien van de noodige ammunitie naar de Westkust van Borneo ter zijner beschikking zullen worden verzonden.

7°. Gemelden commissaris te magtigen om behalve de beschikking over de ter kuste gestationeerde koloniale schoener, zes kruispraauwen in dienst te stellen.

8°. Aan gemelden Commissaris te kennen te geven, dat hij met deze middelen de monding der rivier, hetzij door middelen van blok-huizen of van andere doelmatige maatregelen, zal moeten bezetten, en geene Wanka's of andere Chineesche vaartuigen, noch in die rivier, noch op Pontianak of Sambas zelve zal toelaten, en die welke er aanwezig mogten zijn, onder embargo stellen zullende hij, al verder de meest gepaste maatregelen moeten beramen, en Sambas en Pontianak in staat van verdediging te brengen, zoo door het aanleggen van goede blok-huizen, als de verwoesting der wegen, die in de binnenlanden derwaards leiden, en hij zich, indien het ten ge-

volge dezer maatregelen mogelijk bevonden wordt, de Chinezen tot een billijk accoord te brengen, voor gemagtigd houden daartoe alsdan overtegaan, in achtnemende, dat daarbij billijke inkomende en uitgaande regten moeten worden bedongen, zonder van de Chinezen te genereuse concessien te verlangen.

9—12°. . . . enz.

Accordeert met voorschreven Register.

De adjunct Secretaris der Indische Regering.

(*w. g.*) VAN OLPEN.

Op deze voorschriften volgde een tweede besluit luidende:

Batavia 1 Julij 1830. n°. 31.

(Zie Origineel; bijlage N°. 15.)

Gelet op de resolutie van den 20 Junij jl. n°. 1.

Gelet op de nota, naar aanleiding van art. 3 dier Resolutie door den benoemden Commissaris voor de westkust van Borneo FRANCIS ingediend, behelzende eene gemotiveerde aanwijzing der punten, tot deze zijne zending betrekkelijk, waaromtrent hij door de Regering zoude wenschen te worden voorgelicht, of wel eene bepaalde beslissing te ontvangen.

Waarop is goedgevonden en verstaan aan den commissaris voor de westkust van Borneo, met referte tot zijne bovengemelde Nota, te kennen te geven.

1°. dat het de Regering wenschelijk voorkomt, dat de zaak der Chinezen van Montrado, wegens het vermoorden

der Inlandsche zendelingen, bij voorkeur worde afgedaan door eene geldelijke opoffering ten voordeele der naastbestaanden dier zendelingen; met autorisatie derhalve op den commissaris om deze zaak, zoo mogelijk op de aangegevene wijs tot afdoening te brengen;

2°. dat hij zich voor gemagtigd kan houden, om de mondingen der rivieren van Pontianak en Sambas, te bezetten naarmate hem Commissaris, bij deszelfs aanwezen op Borneo, zal dienstig voorkomen, wordende hij, tot het in dienst stellen der eventueel benoodigde vaartuigen, en de wapening derzelve, in voege als noodig, bij deze geautoriseerd.

3°. dat hem wordt toegestaan om opzigtelijk het onder Embargo leggen der Chineesche vaartuigen, welke bij deszelfs komst op Borneo mogten worden aangetroffen, gelijk zulks is bepaald bij artikel 8 der Resolutie van den 20 Junij jl. n°. 1, te handelen naar omstandigheden, en mitsdien zoodanig als hem met het belang van den Lande, het meest overeenstemmend zal voorkomen, zonder alzoo aan gemelde lastgeving te zijn gebonden.

4°. dat aan hem hierbij de verzochte autorisatie wordt verleend, om na 'sGouvernements bezittingen ter westkust van Borneo, behoorlijk te hebben verzekerd, en nadat de mondingen der Rivieren, behoorlijk zullen zijn bezet, zoo noodig kleine expeditien door Inlanders, tegen de weerspannige Chinezen te doen ondernemen, ten einde te beproeven of op die wijze het doel kan worden bereikt, waartoe anders eene militaire magt zoude worden vereischt; en voorts om tot uitrusting van die expeditien als anderzins, met in acht-

neming van eene gepaste spaarzaamheid, de vereischte uitgaven te doen en deswege verslag in te dienen.

Extract dezes zal worden verleend aan den Commissaris van Borneo tot informatie en narigt.

Accordeert met voorschreven Register.

De adjunct secretaris der Indische Regering.

De Hoofdcommies,

(*w. g.*) STIERLING.

(Zie Origioneel; bijlage N°. 16.)

Met deze moeijelijke zending belast, begaf zich adressant naar de westkust van Borneo, en landde te Pontianak; daar hij de administratie van 's lands gelden in groote verwarring vond, zond hij den Resident en den algemeenen ontvanger naar Batavia op, en nam het bestuur van de kust op zich.

Overtuigd zooals adressant het was, dat de onderwerping der Chinezen door kracht van wapenen, veel bloed en groote geldelijke opofferingen aan den staat zoude kosten, zoo besloot hij niet dan na alle andere middelen te vergeefs aangewend te hebben, hiertoe over te gaan. Dewijl adressant toch ruim eene maand te Pontianak moest verblijven om de administrative aangelegenheden van de residentie te regelen, zoo maakte hij gebruik van dezen tijd om door middel van een' Chineeschen tolk, welken hij medegebragt had van Batavia, zijne vreedzame bedoelingen aan de Chinezen te Montrado kenbaar te maken, en hen voor te bereiden op eene persóonlijke ontmoeting met adressant.

Hierna begaf zich adressant naar Sambas, en schreef

van hier een' brief aan de Hoofden der Chineesche Congsies van Montrado, waarbij hij hen te kennen gaf, dat de regering van Nederlandsch-Indie, herhaalde klagten had ontvangen over hun weerspannig gedrag, en daarom adressant had gezonden om een onderzoek hier naar in te stellen, en dan naar gelang van omstandigheden te handelen. Dat hij tot dusverre niet dan hunne overtredingen kende, maar hen gaarne in de gelegenheid stelde, alle redenen van ontevredenheid, welke zij meenden te hebben, te kunnen aanvoeren, als verontschuldiging van hun gedrag, alvorens hij een vast besluit omtrent hen nam, — dat hij hen tot dien einde een termijn van 20 dagen gaf om bij hem op Sambas zich te melden. — Dat evenwel na verloop van dien termijn, zonder hunne zijde aan deze uitnoodiging gevolg was gegeven, adressant hen zoude beschouwen als zonder wettige grieven in verzet te zijn gekomen, tegen het gevestigd Nederlandsch Indisch gezag, en derhalve onmiddelijk zal overgaan tot het nemen van alle zulke strenge maatregelen, welke hij noodig achtte om hen tot onderwerping aan, en erkenning van het wettig gezag te noodzaken. — Naar aanleiding van dezen brief ontving adressant op Sambas eene deputatie van geaccrediteerde personen, uit de verschillende Congsies van Montrado, binnen de gestipuleerden termijn. De door adressant uit Pontianak afgezonden tolk, was met deze deputatie mede gekomen. Na eene bespreking der aangelegenheden, betuigde deze deputatie de bereidwilligheid der verschillende Congsies van Montrado, het wettig gezag in Nederlandsch Indie te eerbiedigen en te gehoorzamen. — Hierop heeft adressant begrepen, uit hoofde van het groot belang van den staat, in de herstelling der orde en rust op de westkust van Borneo, zijne persoonlijke veiligheid

in de waagschaal te moeten stellen, door zonder eenige dekking hoegenaamd, naar Montrado te gaan, ten einde daar de volkomene onderwerping der Chineesche Congsies te bewerken. Dit doel is dan ook werkelijk door hem bereikt binnen den tijd van twee maanden, na verloop van welken tijd, de Chineesche Congsies aan alle de eischen van het Gouvernement hebben voldaan, en bij afzonderlijken brief, hare erkentelijkheid aan het Gouvernement hebben kenbaar gemaakt. — Hiermede was de grootste struikelblok voor een geregeld en rustig bestuur van de westkust van Borneo uit den weg geruimd, dat ook nooit weêr eenige stoornis heeft ondervonden, zoolang de Indische regering het goed vond de door adressant in gevoerde regeling te behouden. — Het is adressant bekend, dat zulke diensten weinig éclat maken, en spoedig in het vergeetboek geraken, wanneer de omstandigheden veranderd zijn en zulke offers niet meer noodig zijn. Adressant heeft evenwel het genoegen gesmaakt alle zijne handelingen bij het hier volgend besluit goedgekeurd te zien.

Buitenzorg den 18 Februarij 1833. n°. 39.

Na voorafgaande rondlezing is ter tafel gebragt het rapport van den Commissaris van Borneo's westkust Francis, gedagteekend den 12 October 1832, houdende in substantie verslag van zijne bevinding en verrigtingen in de uitvoering van de hem gegeven bevelen, omschreven in de Resolutien van 20 Junij en 1 Julij ll. n°. 31 en 32, en bevattende eene beschrijving van Borneo's westkust, met aanwijzing van de gesteldheid van land en volk aldaar, alsmede eenige ophelderingen nopens de werking der onderscheidene takken van bestuur en het financie- en defen-

tie wezen te dier kuste, onder opmerking, dat niet alleen de geringe bevolking van slechts 250,000 zielen, welke aldaar gevonden wordt, op eene uitgestrektheid grooter dan het eiland Java, maar tevens de drukkende en ondoelmatig werkende belasting vooral der tolporten, de grootste hinderpalen zijn geweest tot de ontwikkeling van welvaart te dier kuste, zoo mede als de voornaamste oorzaak moet worden aangemerkt, der geringe industrie onder de bevolking aldaar, en ook van de ter dier kuste zoo vaak plaats gehad hebbende onlusten en beroeringen, gepaard met aanzienlijke opofferingen voor den Lande. — Waarom hij commissaris, thans voorstelt om met intrekking van de onderscheidene, weinig nut aanbrengende posten in de binnenlanden 's lands gezag op een doelmatige voet, slechts te Pontianak en te Sambas naar eisch te vestigen, en voor den vervolge een stelsel van beheer ter westkust van Borneo intevoeren, ten grondslag hebbende: *eenen geheel vrijen en onbelemmerden handel.* Om de bevolking in welvaart te doen ontwikkelen en eene geregelde billijke belasting, om de kosten van bestuur goed te maken, wordende door hem Commissaris, zoowel ter bereiking van deze oogmerken als ter verzekering van een geregeld beheer ter westkust van Borneo, de noodige voorstellen aangeboden, met bijvoeging van onderscheidene bijlagen tot opheldering, waaronder ook een register van zijne handelingen en verrigtingen, waarop de speciale goedkeuring van het Gouvernement wordt verzocht.

Gelet op de resolutie van 20 Juni ll. en van 1 Julij n°. 31 en 32, zoomede op de Resolutie van heden, waarbij de commissaris Francis benoemd is, tot adjunct commissaris, Inspecteur voor de buiten etablissementen.

Gehoord de mondelinge inlichtingen van dien ambte-

naar, tot dat einde door den Gouverneur Generaal in de vergadering geroepen.

En willende alsnu overgaan, om op de punten in de bovengemelde stukken voorkomende, voor zooveel noodig te beslissen.

Zoo is na rijpe deliberatie,

Goed gevonden en verstaan.

Eerstelijk. — De verrigtingen van den Commissaris voornoemd, in het algemeen goed te keuren, zoodanig als die in de door hem aangebodene stukken voorkomen.

Ten 2—14 enz.

Accordeert met voorschreven Register,

de adjunct Secretaris der Indische Regering.

(*w. g.*) VAN OLPEN.

(Zie Origioneel; bijlage N°. 17.)

In 1833, dus tot adjunt Commissaris Inspecteur benoemd, keerde adressant aanstonds terug naar de westkust van Borneo, om daar de door hem ontworpene en aan het Gouvernement ter goedkeuring aangebodene organisatie der westkust van Borneo, in werking te brengen. — Toen deze werkzaamheden afgeloopen waren, keerde hij naar Java terug, om volgens bekomen last den Commissaris Generaal VAN DEN BOSCH naar Sumatra te volgen.

Bij aankomst te Benkoelen, ontving zijne Excellentie het treurig berigt, dat de assistent Resident dezer plaats, de Heer KNOERLE weinige dagen voor zijne aankomst wreedaardig in de binnenlanden vermoord was geworden, en dat de Hoofdplaats door muitelingen omsingeld was.

Naar aanleiding van dit berigt ontving adressant den volgenden last:

Aan boord van Z. M. korvet, Amphitrite, ter reede van Benkoelen, den 15. Augustus 1833, N°. 194.

De adjunct kommissaris Inspecteur voor de Buitenbezittingen FRANCIS, wordt mits deze gelast, zich onmiddelijk aan de wal te begeven, en aldaar het bestuur uit handen van den magistraat van Benkoelen R. BOGLE over te nemen, en zich aan het hoofd van hetzelve te plaatsen.

De Luitenant Generaal
Commissaris Generaal van Nederlandsch Indie,
(*w. g.*) J. VAN DEN BOSCH.

(Zie Origineel; bijlage N° 18.)

Adressant landde ingevolge ontvangen last, en zorgde onmiddelijk voor de behoorlijke landing van zijne Excellentie den Commissaris Generaal met gevolg, en een detachement Mariniers. Na het vertrek van Zijne Excellentie naar Padang, bleef hij op Benkoelen achter, om de verstoorde rust te herstellen. Deze taak was evenwel niet zwaar voor hem, daar hij vroeger aan het hoofd van dit bestuur gestaan had, en dus met de plaatselijke aangelegenheden bekend was, en daarenboven het vertrouwen en de toegenegenheid van de Hoofden en der bevolking genoot. Het gelukte hem dan ook zeer spoedig de muitelingen tot rede te brengen, den ambtenaar VAN GROLL, die in de magt der muitelingen was gevallen, daaruit te verlossen, het overblijfsel van het verbrande lijk des vermoorden assistent Residents te doen bijeenbrengen en begraven in het fort Marlborough, den moordenaar van dien assistent

Resident dood in handen te krijgen, en zijn lijk in een ijzeren kooi ten toon te doen stellen, en eindelijk deze afdeeling weder te organiseeren en tot rust te brengen. Hierna vervoegde hij zich bij den Commissaris Generaal VAN DEN BOSCH te Padang, om zijne Excellentie op deszelfs reize te vergezellen. De residentie Sumatra's Westkust verkeerde toen in zeer vele moeijelijkheden, ten gevolge van een algemeenen opstand, welke onder de bevolking was uitgebroken. De Civiel en Militaire Resident werd ingesloten in de binnenlanden, verscheidene forten in de binnenlanden waren afgeloopen, en ruim 200 militairen waren gedood geworden.

Zijne Excellentie de Commissaris Generaal nam de noodige maatregelen om den schadelijken indruk dezer gebeurtenissen uit te wisschen, en belastte adressant bij zijne benoeming tot Resident van Sumatra's Westkust, met dezen allezins eervollen maar moeijelijken taak. Deze taak heeft adressant naar genoegen der regering volbragt, en werd bij besluit van Z. M. dto 9 Junij 1839, N°. 61, voor deze diensten vereerd met de orde van den Ned. Leeuw.

Ook had requestant het genoegen te zien, dat de inkomsten van den Lande gedurende zijn vier jarig bestuur van Sumatra's Westkust, niettegenstaande de gevoerde oorlogen, van *f* 549.541 tot *f* 1.494.633 gestegen waren. Meer breedvoerig zijn deze diensten door adressant beschreven in de inleiding van het eerste deel van het door hem in 1851 gepubliceerd werk, getiteld: *Loopbaan van een Indisch Ambtenaar.*

Door vermoeijenissen afgemat, en zijne diensten op Sumatra langer minder noodzakelijk achtende, verzocht adressant in deze betrekking vervangen te mogen worden.

Dit gebeurde dan ook bij besluit van 29 November 1837 N. 3. Op voet van verlof eervol ontslagen, keerde adressant naar Java terug, en werd bij besluit d^{to} 15 Julij 1838 N. 15 tot Resident van Rembang benoemd, en later bij besluit van 23 November 1838 N°. 2, tot Resident van Madioen. Bij besluit van den 31 Mei 1843 N. 1 werd hij eervol ontslagen op voet van verlof, met eene maand vol, en twee maanden half traktement, waarna hij verlof naar Nederland verzocht en verkreeg. In de maand Maart 1844 verliet adressant Java, en keerde na eene afwezigheid van 17 maanden terug; te Batavia aankomende, in Augustus 1845.

Na vijf maanden op wederplaatsing gewacht te hebben, werd adressant eindelijk, bij besluit van den 9 Januarij 1846 N°. 1, als Gouvernements Commissisaris met eene zending naar Menado belast. — Hij bereikte de plaats zijner bestemming op den 27 Maart 1846, bezocht alle deelen der Residentie Menado, alsmede de Sangeer en de Talausche eilanden, benevens Ternate. Amboina en Banda. Zijne bevinding is in een breedvoerig verslag over de aangelegenheden der Nederlandsche bezittingen beoosten Balie en Borneo, aan de regering opgedragen geworden, ten gevolge waarvan de tegenwoordige organisatie van Menado met de afschaffing van drukkende Heerendiensten, van den verpligten arbeid, van de gedwongene leverantien en de invoering van een geregeld belastingstelsel, met de vrije beschikking van eigendommen, is gekomen.

Van zijne zending naar Menado eervol ontheven, bij besluit d^{to} 19 Augustus 1847 N°. 1, werd adressant benoemd tot Hoofd-ambtenaar, toegevoegd aan den Gouverneur Generaal, en later tot Inspecteur van Financiën bij besluit van den 14 Februarij 1848 N°. 24.

Deze benoeming, die in rang en inkomsten verre beneden de betrekkingen stond, welke adressent gedurende zoo vele jaren bekleed had, trof hem zeer, te meer daar zelfs het dragen van het costuum, dat hij zoovele jaren met eere had gedragen, hem bij besluit van den 18 Maart N°. 3, als een gunst werd toegestaan. (Zie Origineel; bijlage N°. 19.) — En hoezeer hij hierover zeer gevoelig was heeft hij niet verzuimd om aan alle zijne verpligtingen te beantwoorden, daar de belangen van den staat boven de individueele zienswijze van personen moet worden gesteld.

Onder deze omstandigheden werd hem de betrekking van President van de Javasche Bank aangeboden. In de hoop bij meer gunstige gelegenheid, zijne ambtelijke loopbaan te vervolgen, heeft adressant deze betrekking aangenomen zonder eenige voorafgaande voorwaarden hoegenaamd.

Bij de aanvaarding van zijne betrekking bij de Javasche Bank, verkeerde deze instelling, ten gevolge van vroeger geledene verliezen, onder moeijelijke omstandigheden. De actiën stonden op parie. Dividenden werden niet uitgekeerd, en de administratie werd gevoerd met bekrompene middelen; daarentegen verliet adressant de Bank in 1863, in eenen bloeijenden toestand, met een goed gevestigd Crediet en ruime middelen van beheer; terwijl het kapitaal dezer instelling was vermeerderd van 2 tot 6 millioen gulden, de actien 200% gestegen waren, en de dividenden 10, 12 en 18% 's jaars bedroegen.

Deze onwederlegbare feiten strekke dan ook ten bewijze van adressants goed beheer van de Bank, zoo als verder zoude blijken uit zijnen brief aan den Minister van Kolonien, d^to^ 17 November 1863.

Na adressants vertrek uit Indie, heeft het Handelsblad van Batavia, en later de nieuwe Amsterdamsche Courant

van den 30 October 1863, eene eervolle vermelding van zijnen loopbaan in Indische dienst gemaakt, luidende als volgt:

„Met de laatste Fransche mail vertrok uit Indie een der Veteranen, op het bezit waarvan elk land trotsch mag zijn. Wij bedoelen den Heer E. Francis, die na eene bijna onafgebroken indische dienst van 48 jaren, zoo wel als Lands ambtenaar, als in de hoedanigheid van President der Bank, in Europa de verdiende rust ging zoeken.

Wij gelooven niet, dat eenig thans in Indie aanwezig ambtenaar zulk een' dienststaat, zoo vele, zoo veelzijdige en zoo zware diensten, gepresteerd in bijna elk deel van Nederlandsch Indie, kan aanwijzen, als de Heer Francis."

De hierbij bedoelde dienststaat is als volgt:

1815. Augustus in dienst gekomen als Klerk op het Residentie Bureau te *Bantam*.

1818. Benoemd tot Assistent bij het revenu Departement te *Bantam*, bij Besluit van Commissarissen Generaal, 1 Februari N°. 2, en later tot Opziener der Landelijke inkomsten.

1818. In Commissie gesteld in de Lampongs, bij Besluit van Commissarissen Generaal 29 October Litt. A.

1819. Benoemd tot Commies bij de Hoofd Inspectie van Financiën, bij Resolutie van den Gouverneur Generaal in Rade, 3 Julij N°. 4.

1819. Toegevoegd aan den Schout bij Nacht Wolterbeek op de expeditie naar *Palembang*, bij Besluit van den Gouverneur Generaal in Rade 31 August. N°. 8.

1821. Toegevoegd aan den Commissaris van *Borneo*, bij Besluit van den Gouverneur Generaal, Octob. N°. 2.

1822. Benoemd tot opziener bij de Landelijke inkomsten der 1e Klasse te *Pandeglang*, Residentie *Bantam*, bij Besluit van den 2 Julij N°. 2.

1823. N°. 14. Verlof toegestaan om eene reis naar *Japan* te doen, doch te *Batavia* werd bij Besluit van 1 Julij 1823 N°. 5, deze bestemming veranderd, en toegevoegd aan den Commissaris voor *Palembang* en *Billiton*.

1824. Na terugkomst van *Palembang* en reeds de mondelingsche toezegging van den Gouverneur Generaal hebbende, om met verlof naar *Europa* te kunnen gaan, van dit verlof geen gebruik kunnen maken, als zijnde toen bij Resolutie van den 14 Februarij N°. 18, toegevoegd aan den Commissaris voor *Macassar*.

1824. Van *Macassar* teruggekeerd zijnde, bij Resolutie van den 16 November 1824 N°. 41, als Assistent Resident naar *Padang* gezonden.

1825. Te *Nattal* door een hevige koorts aangetast, ten gevolge waarvan naar *Java* is moeten retourneeren.

Bij Resolutie van 20 December 1825 N°. 19, als Assistent Resident in het *Bantamsche*.

1828. De betrekking van Assistent Resident in het *Bantamsche* ingetrokken zijnde, bij Besluit van den Luitenant Gouverneur Generaal 14 Julij 1828 N°. 6, benoemd tot Assistent Resident van *Benkoelen*.

1831. Benoemd tot Commissaris voor *Timor*, bij Resolutie van 29 Januarij N°. 5.

1832. Benoemd tot Commissaris van het Gouvernement voor *Borneo's* westkust, bij Resolutie van 20 Junij N°. 1.

1833. Benoemd tot Adjunct Commissaris Inspecteur der Buiten Etablissementen van *Java*, bij Besluit van Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal van den 18 Februarij N°. 2.

1834. Benoemd tot Resident van *Sumatra's* westkust, bij Besluit van den Gouverneur Generaal van den 5 Februarij N°. 20.

1835. Bij Besluit van den 31 Augustus N°. 45, met het radikaal van Indisch Ambtenaar begiftigd.

1837. Bij Besluit van den 29 November 1837 N°. 8, op deszelfe verzoek, eervol uit zijne betrekking als Resident van *Sumatra's* westkust ontslagen, en verlof toegekend.

1838. Bij Besluit van den 25 Julij 1838 N°. 15, benoemd tot Resident van *Rembang*.

1838. Bij Besluit van den 23 November 1838 N°. 2, benoemd tot Resident van *Madion*.

1839. Bij dispositie van Zijne Majesteit den Koning, 9 Junij 1839 N°. 61, benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

1843. Bij Besluit van den 31 Mei N°. 1, eervol ontslagen als Resident van Madion.

1844. Bij Besluit van den 4 Februarij verlof verleend naar Nederland voor den tijd van twee jaren.

1845. 22 Augustus teruggekeerd van verlof uit Europa, en bij Besluit van den 24 October 1845. N°. 7, op wachtgeld gesteld.

1846. Bij Besluit van den 9 Januarij N°. 1, benoemd tot Commissaris van het Gouvernement voor *Menado*.

1847. Bij Besluit van den 19 Augustus 1847. N°. 1, benoemd tot Hoofd-Ambtenaar ter beschikking van den Gouverneur Generaal.

1848. Bij Besluit van den 14 Februarij N°. 24, benoemd tot Inspecteur van Finantiën.

1851. Bij Besluit van den 4 Maart N°. 2, eervol uit 's Lands dienst ontslagen en benoemd tot President van de Javasche Bank.

1863. Bij Besluit van den 20 April N°. — eervol ontslagen als President van de Bank.

Zonder in verdere bijzonderheden omtrent zijne dienstverrigtingen in Indie te willen treden, vertrouwt adressant hiermede genoegzaam te hebben aangetoond, dat het Pensioen, waarop hij aanspraak maakt, wel verdiend is. En als nu overgaande tot het tweede gedeelte van zijn betoog, zal hij trachten aan te toonen, dat de weigering der Indische Regering om zijn verdiend Pensioen van af den dag van zijn eervol ontslag uit te betalen, niet overeen te brengen is met de bedoeling van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden Koning, vervat in het Pensioen Reglement voor Burgerlijke ambtenaren in Indie.

Adressant werd uit 's Lands dienst ontslagen, bij het volgend besluit:

Batavia den 4 Maart 1851.

Gelezen, enz.

Is goedgevonden en verstaan

Eerstelijk, enz

Ten tweede, eervol uit 's Lands dienst te ontslaan, met behoud van regt op pensioen, E. Francis, Inspecteur van Finantiën.

Ten derde, onder nadere goedkeuring des konings, te benoemen tot President van de Javasche Bank, op de

voor die betrekking vastgestelde bezoldiging van *f* 18000 (*) 's jaars, E. FRANCIS, eervol uit 's Lands dienst ontslagen ambtenaar, en zulks met stilstand van zijn aankomend lands Pensioen, gedurende den tijd, dien hij deze betrekking bekleeden zal.

Ten vierde enz.

Extract dezes zal worden verleend aan belanghebbende tot informatie

Accordeert met voorschreven Register.

De adjunct Secretaris van het Gouvernement,

DE LANOY.

(Zie Origineel; bijlage N°. 20).

Hierop moet adressant eerbiedig vragen: Waaruit heeft zijne Excellentie de Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indie, de *bevoegdheid* ontleend, om zonder voorafgaande toestemming van den betrokken persoon, den stilstand van het wel verdiende pensioen te gelasten?

Adressant vermeent, dat deze bevoegdheid gezocht zou moeten worden in het door Zijne Majesteit den Koning vastgesteld Reglement op het verleenen van Pensioenen aan Burgerlijke ambtenaren in Indie; maar nergens ontmoet hij in dat Reglement eene bepaling, die den stilstand van een pensioen zoude regtvaardigen, omdat de Gouverneur Generaal eene gelegenheid had gevonden, een uit 's Lands dienst eervol ontslagen ambtenaar, eene

(*) Dit bedrag moge groot schijnen, maar voor een President van de Bank beteekent zulks weinig, gelijk blijkt uit de inkomsten van den tegenwoordigen President van de Javasche Bank, die, behalve *f* 6000 's jaars aan Pensioen, *f* 36000 's jaars van de Bank geniet.

betrekking te bezorgen bij eene handels-Instelling, buiten bezwaar van den lande.

Het staat dan ook vast, dat de benoeming tot President der Javasche Bank, regtens geen inbreuk konde maken op het regt op pensioen, daar toch het pensioens reglement slechts één geval kent, waarin dat pensioen, als een gevolg van eene door de Regering gedane benoeming, stilstaat, te weten: zoodra de gepensioneerde in active dienst van den Lande is hersteld. Waaromtrent dan ook het Gouvernement zelf het bewijs heeft geleverd, in de benoeming van den Directeur van financien Diepenheim tot secretaris van de Bank, met *f* 18000 inkomen 's jaars van de Bank, en *f* 6000 's jaars daarenboven, Lands Pensioen.

Adressants voorgangers, ontslagen ambtenaren zijnde, hadden echter geen pensioen, maar deze waren in 1827 in de dienst van de Bank getreden, en hadden dus te kort den lande gediend, om eenig aanspraak op pensioen te kunnen maken.

Het staat dus ook vast, dat de Regering, aan wie het prerogatief is toegekend van de benoeming van President en Secretaris van de Bank, niet geregtigd was bij die benoeming, met verkorting van adressants verkregen regt, den stilstand van zijn pensioen te gelasten. En het staat eindelijk vast, dat de Regering, die de uitbetaling van het verdiend pensioen weigert, zich van die verpligting niet kan ontslaan, tenzij zij bewijze, dat hare verbindtenis, vastgesteld bij het meer genoemd Reglement, te niet is gegaan.

Adressant heeft in casu bewezen wat bewezen moet worden, te weten: de verpligting der Regering tot uitbetaling van zijn verdiend pensioen, van af den dag

waarop hij eervol uit 's Lands dienst is ontslagen, met behoud van regt op pensioen. Maar waarop berust nu de weigering der Regering om dat Pensioen uit te betalen?

Deze vraag is door de Regering beantwoord bij besluit van den 6 November 1857 n°. 7 (zie bijlage; n°. 21), dat adressant tot President der Bank benoemd zijnde, onder *voorwaarde* van stilstand van Pensioen, hem het verdiend Pensioen niet uitbetaald kan worden, zoolang hij die betrekking zou bekleeden.

De Regering ontslaat zich dus, volgens dit antwoord, van hare burgerregterlijke verpligting, om adressant het verdiend Pensioen uittekeeren, door de bewering dat stilstand van Pensioen, de voorwaarde is zijner benoeming tot President van de Java Bank. Het besluit, waarbij adressant tot President benoemd wordt, spreekt van geene voorwaarde, maar gelast pertinent den stilstand van het pensioen. De inhoud van het besluit is dus strijdig met het begrip van voorwaardelijke verbindtenissen, zooals art. 1289 B. Wetb. ons dat leert; en verder nog, eens aangenomen met de regering, dat stilstand van pensioen de voorwaarde is van adressants benoeming tot president van de Java Bank (hetgeen adressant ontkent),dan nog zoude adressants aanvaarding dier betrekking onder deze voorwaarde, de regering niet kunnen ontslaan van hare burgerregterlijke verpligting adressant's pensioen uittekeeren; omdat eene dergelijke voorwaarde, in verband beschouwd met art 70 van het octrooi der Java Bank, strijdig zoude zijn met de goede zeden, en dus ingevolge art. 1290 B. Wetb. de overeenkomst, die men daarvan heeft doen afhangen, van *onwaarde* maakt.

Eindelijk ontkent adressant pertinent met de Indische regering eenige overeeneenkomst aangegaan te hebben, waarbij, onder welk voorwendsel ook, hij met deze over

de uitbetaling van zijn verdiend pensioen zoude getransigeerd hebben. De inhoud van het besluit zijner benoeming tot President der Java Bank, regtvaardigt dan ook in het geheel niet eene conjectuur, dat de stilstand van adressants pensioen, de *voorwaarde* is, waarvan zijne benoeming tot President afhankelijk werd gesteld; maar veel eer mag men uit dat besluit opmaken, dat de regering harerzijds had goedgevonden, adressant tot president van Java Bank te benoemen, en den stilstand van zijn pensioen te bevelen. Eene dergelijke handeling bevat zelfs in de verste verte geen begrip eener overeenkomst, en dus nog minder eener gestelde en aangenomene voorwaarde, maar is eene zuivere regeringsdaad.

Gij hebt dat voorstel aangenomen, en dus ook bewilligd in de gestelde voorwaarde, klinkt voor zeker zeer logisch; en als inderdaad de Regering, hoe ongerijmd ook, een dergelijk voorstel aan adressant had gedaan, dan zou men ook op aannemelijke gronden concludeeren tot den afstand van het Pensioen, uit de aanneming van de benoeming, die van eene dergelijke voorwaarde was afhankelijk gesteld. — Maar de Regering heeft zoodanig voorstel niet gedaan! — Zij heeft de benoeming niet afhankelijk gesteld van de aanneming van eene dergelijke voorwaarde! — De Regering heeft adressant benoemd tot President der Java Bank en daarbij besloten tot den stilstand van zijn Pensioen.

De Regering heeft geene voorwaarde willen maken, maar zij heeft eenvoudig gezegd: Ik betaal u geen Pensioen, gedurende den tijd, dat gij de betrekking van President der Java Bank bekleeden zult.

Eene dergelijke wils-verklaring stelt niet dáár: eene verbindtenis, noch voorwaarde; en gevolgelijk heeft ook geene toestemming, noch berusting in de wils-verklaring van de zijde des adressants kunnen plaats hebben.

Adressant heeft zich dan ook, gelijk nader zal blijken, onmiddelijk na zijne benoeming bij de Bank, een brief geschreven aan den Gouverneur Generaal, zich beklagende over de wijze waarop hij uit 's Lands dienst was verwijderd, en billijke redres gevraagd. Uit dezen brief, en het daarop gevolgd antwoord van Zijne Excellentie den G. G., zal verder blijken, dat adressant niet om zijn ontslag uit 's Lands dienst gevraagd heeft; maar dat een eervol ontslag hem onvoorwaarlijk door den Gouverneur Generaal gegeven is, om reden welke Zijne Excellentie goedgunstig adressant heeft bekend gesteld in deszelfs brief, waarin Z. E. zegt: — „Alzoo konde ik aan UWelEdG. niet doen toekomen de allezins eervolle onderscheiding, welke UWelEdG. door uwe medeburgeren werd toegedacht, met de aan dezelve verknochte geldelijke en maatschappelijke voorregten, zonder overtegaan tot een ontslag uit de dienst, welke UWelEdG.'s gevoel eenigermate schijnt gekwest te hebben."

Dit ontslag maakte niettemin een einde aan adressants ambtelijke loopbaan, en griefde hem destemeer, omdat, bij den last tot stilstand van zijn Pensioen, het vooruitzigt niet werd gegeven om weder in dienst te mogen treden; terwijl ook de eenvoudige wijze waarop zijn ontslag gegeven is, te zeer afstak bij de vermelding van het ontslag van andere ambtenaren, die door de Regering als verdienstelijke dienaren beschouwd werden, om daarbij ongevoelig te kunnen blijven. — Eene omstandigheid, welke hij almede de vrijheid nam eerbiedig onder de aandacht van Zijne Excellentie te brengen; maar ook hiervoor bestond eene gegronde reden, welke Zijne Excellentie in zijn bovengemelden brief heeft medegedeeld: „Het is waar (zegt Zijne Excellentie), dat dusdanig ontslag enkele malen, en dan op uitdrukkelijk verlangen des Konings gepaard is gegaan, met

dankbetuiging voor bewezene diensten, of met vermelding dat zulks plaats vond op de meest eervolle wijze; maar het is tevens waar, dat door het Departement van Kolonien tegen zoodanige dankbetuigingen of zoodanige bijvoegingen gewaarschuwd is, met den gevolge, dat die beperkt zijn geworden tot ontslag uit geheel honoraire en onbezoldigde diensten."

Het was ongelukkig genoeg voor adressant, dat hij juist ontslagen werd op het tijdstip, dat de Indische regering door dit voorschrift gebonden was, want zooals Zijne Excellentie het erkent, vóór zijn ontslag was het anders, en eenigen tijd na hem, is de Resident van Pasoeroean VARKENVISSCHER ontslagen, onder dankbetuiging voor bewezene diensten.

Hoe dit ook moge zijn, diensten, welke door eenen Commissaris Generaal van Nederlandsch Indie, als gewigtige worden verklaard, en door eenen VAN DER CAPELLEN verklaard worden: met opoffering van gezondheid, met gevaar voor het leven, overal waar zij gevorderd werden, gepresteerd te zijn, die van Regeringswege in de Javasche Courant genoemd worden; goede en groote diensten; die van een Hoofd-officier, na afloop eener moeijelijke expeditie, den adressant den lof verwierven, voor hem onmisbaar geweest te zijn, en die tonnen gouds en veel bloed, door zelfsopoffering, den Staat bespaard hebben, mogen adressant geen regt gegeven hebben op eene dankbetuiging voor bewezene diensten bij zijn ontslag, omdat zij niet gepresteerd zijn in zuiver onbezoldigde of honoraire betrekkingen; zij behoorden dan toch adressant het genot te verzekeren van zijn verdiend pensioen, bij een eervol ontslag uit 's Lands dienst, na eene ambtelijke loopbaan van vijf-en-dertig jaren. — Maar ook dit mogt niet zijn, want bij de derde paragraaph van het Besluit, waarbij adressant zijn ont-

slag ontving, werd een stilstand van zijn Pensioen bevolen, gedurende den tijd hij bij de Javasche Bank werkzaam zoude zijn. — Zijne Excellentie oordeelde meer dan genoeg gedaan te hebben voor de belangen van eenen der trouwste dienaren van het Nederlandsch Indische Gouvernement, (zoo als zij goedgunstig adressant in haren meer gemelden brief betitelt), toen zij gebruik maakte van de gelegenheid, welke zich voordeed om hem, ten gevolge van het vertrouwen zijner medeburgeren en op grond van eene onbevlekte burgerlijke reputatie, (volgens verklaring van Zijne Excellentie), te plaatsen aan het hoofd eener handels-Inrigting, waar hem door het te verdienen salaris, de gelegenheid werd gegeven, in het levens-onderhoud zijner vrouw en kinderen te voorzien. — Dit gedeelte van het besluit, in verband met zijn ontslag, zonder vooruitzigt om weder in dienst te treden, heeft adressant niet alleen als krenkend beschouwd, maar ook als eene verkorting van zijne regten.

Eervol ontslagen uit 's Lands dienst, zonder vooruitzigt tot wederplaatsing, en te gelijker tijd benoemd tot President van de Javasche Bank, begreep adressant geene andere keuze te hebben dan deze betrekking te moeten aanvaarden; omdat adressant geen privaat fortuin bezat, en de bezoldiging aan deze betrekking verbonden, gelijk stond aan het traktement, dat hij jaren lang genoten had in 's Lands dienst, vóór Zijne Excellentie had goed gevonden hem tot Inspecteur van financien te benoemen, waaraan een kleiner traktement verbonden was.

Zijne verpligtingen jegens zijn talrijk huisgezin verbood hem dus te protesteeren tegen de handelingen van hem, die zijn lot in handen had, daar de weigering van de hem toegedachte betrekking zijne inkomsten zoude redu-

ceeren tot het bedrag van zijn pensioen. — Adressant besloot derhalve, wel geen afstand te doen van de hoop eenmaal zijne regten te doen gelden, maar achtte het raadzamer, gelukkiger tijds-omstandigheden aftewachten, voor dat hij krachtdadiger zich tegen het hem aangedaan onregt zoude verzetten, — te meer, omdat zijn regt door een weinig uitstel, niet geprejudicieerd kon worden, en ook omdat, ingevolge § 1 van artikel 25 van het besluit: Buitenzorg den 12 December 1829, Indisch staatsblad n°. 122 van dat zelfde jaar, luidende: — „De wegens geldelijke of materieele administratie aan den Lande Comptable ambtenaren, blijven gedurende den tijd van vijf jaren na aftreding, aansprakelijk voor de door hem gevoerde administratie," hij eerst na verloop van dien tijd zijn acquit en décharge van de Rekenkamer zoude krijgen. Een stuk, dat hij van belang achtte, om bij zijne reclame de overtuiging te hebben en aan ieder te kunnen geven, dat de Staat aan hem niets te kort was gekomen in de vele en belangrijke geldelijke administratien, welke hem waren toevertrouwd geworden; en daarin ook eene reden te meer te vinden, om het verzoek ter erlanging van zijn verdiend pensioen met meerder klem te ondersteunen.

Niettemin heeft adressant om zijn regt zooveel mogelijk te reserveeren, dadelijk na zijne benoeming, zooals boven is gemeld, bij wijze van protest, de vrijheid genomen Zijne Excellentie, den Gouverneur Generaal een brief te doen toekomen, welke ten doel had, Zijne Excellentie in de eerste plaats te bedanken, voor de verbetering van adressants financieële aangelegenheden, ingevolge zijne benoeming tot President van de Javasche Bank, omdat, zoo als bovengezegd is, adressant in deze betrekking weder ƒ 18000 's jaars genoot, terwijl hij, als Inspecteur van

financien, slecht *f* 12000 aan salaris genoot; ten tweede te vragen een enkel woord van onderscheiding in de Javasche Courant bij de vermelding van zijn ontslag, met het regt, om, zoo de omstandigheden zulks mogten vorderen, weder in dienst te mogen treden; ten derde te doen opmerken, dat hem slechts het regt op pensioen was toegekend, maar geen pensioen was verleend; en eindelijk de welwillendheid van Zijne Excellentie interoepen voor redressen.

Hierop is gekomen het antwoord van den Gouverneur Generaal, in den meer gemelden brief vol bewoordingen, hoogst vleijende voor adressants gevoel, maar welke, na het naauw verband te hebben aangestipt, dat gevonden moet worden tusschen de waardeering des adressants diensten en zijne benoeming tot President van de Javasche Bank, met de woorden eindigt: „Eene nadere openbare verklaring omtrent UwEd.G. aan de Lande bewezene diensten, zoude aan die erkenning slechts kunnen schaden; in UwEd.G. wel begrepen belang, wensch ik mij van dezelve te onthouden."

Deze woorden, gevloeid uit *die* pen, konden voor adressant eene groote beteekenis hebben; hij beschouwde ze dan ook als een dreigement, dat hij niet raadzaam achtte te trotseeren, omdat het nutteloos zoude zijn, regt te zoeken onder tijds-omstandigheden, waarin het hoofd des bestuurs het gezag der koninklijke bepalingen niet heeft willen erkennen.

Deze beide brieven luidden als volgt:

Aan
Zijne Excellentie den Minister
van Staat, Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië,
enz. enz.

BATAVIA, den 19 April 1851.

Het heeft Uwer Excellentie behaagd, bij besluit van den 4 Maart, N°. 2, mij eervol te ontslaan uit 's lands dienst, met behoud van aanspraak op pensioen, en bij die beschikking, onder nadere goedkeuring des Konings, te benoemen tot President van de Javasche Bank.

Ik besef de volle waarde van Uwer Excellentie belangstelling in mijn welzijn door deze beschikking, en ben ook daarvoor innig erkentelijk; dan Uwe Excellentie vergeef het mij, het moge zijn eene te zwaartillendheid met eigenliefde, dan wel eene andere reden, bezwaarlijk te beschrijven, met leedwezen moet ik erkennen, dat de gewone eenvoudige wijze, waarop mij het eervol ontslag uit 's lands dienst is verleend, mij zeer aangedaan, en niet beantwoord heeft aan de verwachtingen, welke ik dienaangaande vermeen te mogen koesteren: — onwillekeurig gevoel ik mij aangedaan, mij van eene dienst verwijderd te zien, waaraan ik van mijn 17de jaar af, ruim 35 jaren onafgebroken met hart en ziel was toegedaan, en nog verkleefd ben.

Meer dan eens heeft het geluk mij gediend, om gedurende mijne dienstverrigtingen op bijna al de Nederlandsche bezittingen in *Indië*, door groote personeele gevaren en opofferingen 's lands vijanden te dwingen en te

straffen; dat zelfde geluk heeft mij ook gediend, om in 1827 eenen opstand in de Residentie *Bantam* te stuiten en een anderen in de *Lampongs* te dempen; voorts als Commissaris van het Gouvernement, een zevenjarigen oorlog op *Borneo*, ingevolge het verlangen van het Gouvernement, te beëindigen zonder opoffering van bloed of geld; terwijl de overige, door mij bekleede betrekkingen als Kommissaris van het Gouvernement voor *Timor* en *Menado*, en als Resident ter *Sumatra's* Westkust gedurende den oorlog tegen *Bondjol*, ook niet ontbloot van buitengewone verdiensten geweest zijn.

Bij al deze diensten, Excellentie, vermeen ik ook te mogen voegen eene onbevlekte burgerlijke reputatie.

Al de bewezene diensten, en de daarop gevolgde goedkeuringen van het Gouvernement hier op te sommen, acht ik overbodig, want ten volle zijn zij haar bekend, en kunnen ook blijken uit de hierbij gevoegde staat van dienst; — maar geenzins mag ik het Uwer Excellentie verbloemen, dat ik steeds de hoop gekoesterd heb, dat bij mijn verlaten van 's lands dienst, waarvoor ik nimmer eene opoffering te groot heb geacht, al die diensten zoodanig in aanmerking genomen waren, dat ik, in mijn besluit van eervol ontslag en daarvan gedane vermelding in de Javasche Courant, minstens een enkel woord van onderscheiding gevonden zou hebben, eene openbare erkenning dier diensten bevattende, en mij bij voortduring het regt waarborgende, om bijaldien de omstandigheden zulks mogten vorderen, weder in dienst te mogen treden; te meer, omdat mij slechts het regt op pensioen, maar geen pensioen is toegekend.

Die kleine onderscheiding zou gewis streelend geweest zijn voor mijne eigenliefde als ambtenaar en als lid der

maatschappij; — maar het grootste belang dat ik daarin stel, welt op uit een gevoeliger bron, uit vaderliefde, dewijl ik gehoopt had, dat mijne kinderen, mede voor 's lands dienst in *Indië* opgeleid wordende, in die onderscheiding eene belooning ziende van de diensten huns vaders, daardoor een prikkel zouden erlangen, om eenmaal ook hunne diensten trouw en eerlijk den Lande toe te wijden, en opregt en volijverig een Gouvernement te dienen, hetwelk bewezen diensten zoo schoon weet te erkennen en te beloonen.

Voor deze ontboezemingen mijns gevoels, Uwer Excellentie eerbiedig verschooning verzoekende, vertrouw ik dat Hoogstdezelve zulks een oud, getrouw dienaar van den Staat niet euvel zal duiden, en hij hiervan zulke gevolgen zal mogen afwachten, als Uwer Excellenties erkende welwillendheid oordeelen zal, te moeten geven.

Ik heb de eer te zijn met de meeste onderscheiding,

Excellentie

van Uwe Excellentie de zeer getrouwe dienaar.

(w. g.) Francis.

Hierop is ontvangen het volgend antwoord:

Batavia, den 19 Mei 1851.

Aan
den WelEdelGestrengen Heer
E. Francis.
President van de Javasche Bank.

Bij uw brief van 19 April 1851 heeft UwelEdelGestr. mij medegedeeld, de volle waarde te beseffen van de door mij gedane benoeming van UwelEdelGestr. tot Pre-

sident van de Javasche Bank, maar nogthans te moeten erkennen, dat de gewone eenvoudige wijze, waarop aan UwelEdelGestr. bij die gelegenheid eervol ontslag uit 's Lands dienst verleend is, niet heeft beantwoord aan de verwachting, dat bij de vermelding van zoodanig ontslag in de Javasche courant, minstens een enkel woord van onderscheiding zoude gevonden zijn tot openbare erkenning van bewezen diensten, vooral opdat UwelEd.G^s. zonen in die onderscheiding mogten gevonden hebben een prikkel, om even zoo trouw, eerlijk, opregt en volijverig hunne diensten aan den Lande toe te wijden.

Ik kan begrijpen, wat het een hoofdambtenaar, die eene gevaar- en eervolle loopbaan, in dienst van den Staat volbragt heeft, kost, die loopbaan besloten te zien; maar toen UEdG. door het vertrouwen van uwe medeburgeren, en op grond van eene onbevlekte burgerlijke reputatie, aangeduid werd als een der personen, die het meest in aanmerking kwamen voor de vervulling van de hoogst belangrijke burgerlijke betrekking, thans door UwelEd.Gestr. bekleed, wenschte ik niets liever dan de eervolle loopbaan van eenen der trouwste dienaren van het Nederlandsch Indisch Gouvernement met de meest eervolle onderscheiding aan te vullen. Hadden de voorschriften omtrent de burgerlijke dienst gedoogd, dat eene betrekking in den handel vereenigd werd met eene betrekking in actieve dienst van den Lande, ik zou niet zijn overgegaan, UEd.G. eervol uit 's Lands dienst te ontslaan, ten einde voor de active dienst ten alle tijde beschikbaar te houden eenen ambtenaar, die den Staat vele en goede diensten bewezen heeft, en die zoo herhaalde malen bewezen heeft, door geene moeijelijkheden of grieven van de vervulling zijner ambtspligten terug-

gehouden te worden. Maar die vereeniging wordt door onze instellingen gewraakt, en alzoo konde ik aan UEd.G. niet doen toekomen de allezins eervolle onderscheiding, welke UEd.G. door uwe medeburgeren werd toegedacht met de aan dezelve verknochte geldelijke en maatschappelijke voorregten, zonder over te gaan tot een ontslag uit de dienst, welke UEd.G.'s gevoel eenigermate schijnt gekwetst te hebben.

Het is waar, dat dusdanig ontslag enkele malen, en dan op uitdrukkelijk verlangen des Konings, gepaard is gegaan met dankbetuiging voor bewezen diensten, of met de vermelding, dat zulks plaats vond op de meest eervolle wijze; maar het is tevens waar, dat door het Departement van Koloniën tegen zoodanige dankbetuigingen of zoodanige bijvoegingen gewaarschuwd is; met den gevolge, dat die beperkt zijn geworden tot ontslag uit geheel honoraire en onbezoldigde diensten; en dan vraag ik nog, of die bewoordingen iets meer kunnen bewijzen dan mijne opvolgende benoeming van UEdG. tot eene betrekking, welke door niemand mag worden bekleed, in wien zich niet het volste vertrouwen van den aanzienlijken handels-stand met het volste vertrouwen van het Gouvernement vereenigt.

Omdat zoodanige vereeniging in de persoon van UEdG. plaats vond, heb ik er toe mogen overgaan, UEdG. onder eervol ontslag uit 's Lands dienst, onder 's Konings nadere goedkeuring, te benoemen tot de allezins gewigtige betrekking van President der Javasche Bank; en ik mag alzoo met UEdG. den in allen opzigten regtmatigen wensch koesteren, UEdG.'s zonen in een eervol ontslag, gepaard met eene dusdanige benoeming, meer dan in eenige bewoordingen, mogen vinden, den prikkel, om hunne

krachten aan de dienst van den Lande te wijden: met dezelfde trouw, eerlijkheid, opregtheid en ijver, van welke UEdG. hun een schoon en onafgebroken voorbeeld, gedurende eene lange loopbaan, ontwijfelbaar gegeven hebt.

Eene nadere openbare verklaring omtrent de waardering van UEdG. aan den lande bewezen diensten, zoude aan die erkenning slechts kunnen schaden; in UEdGs. welbegrepen belang wensch ik mij van dezelve te onthouden.

De Minister van Staat

Gouverneur Generaal van Nederl. Indië

(*w. g.*) Rochussen.

(Zie Origineel; bijlage N°. 22)

Onder deze omstandigheden maakte adressant geene bezwaren, den ambts-eed in handen van den Gouverneur Generaal afteleggen, zooals voorgeschreven is bij artikel 70 van het octrooi der Javasche Bank; daar, ofschoon de Indische Regering door zijne benoeming tot President van de Javasche Bank, met stilstand van het hem aankomend pensioen, wel tot dit bedrag *gebaat* werd, en hij natuurlijk tot dat bedrag *benadeeld* werd, was deze bate der Regering, niet afhankelijk van eenige handeling of overeenkomst, verrigt of aangegaan door adressant; zoodat hij in alle opregtheid konde verklaren, niets gegeven noch beloofd te hebben; noch dat hij iets zoude geven noch

belooven, aan wie dan ook, ter verkrijging van de betrekking van President der Javasche Bank.

Hierbij bleven de zaken rusten, tot dat adressant in het bezit was zijner acquit en décharge van de Rekenkamer, en toen was ook het tijdstip daar, zich bij requeste tot den Gouverneur Generaal van N. I. te wenden, en de opheffing van den bevolen stilstand van adressants verdiend Pensioen te vorderen, — hetgeen dan ook onmiddelijk per requeste geschiedde, met overlegging der acte van acquit en décharge van de Rekenkamer, gelijk blijken zal uit de bijlage N°. 23.

Hierop volgde het hierbij onder bijlage N°. 21 overgelegd besluit van den Gouverneur Generaal, ddto Buitenzorg 6 November 1857, des adressants verzoek van de hand wijzende, omdat de *voorwaarde* zijner benoeming was: stilstand van Pensioen. Een antwoord dat, op de bovengenoemde gronden, onaanneembaar is.

Adressant rigtte zich dan ook eenigen tijd later tot Zijne Majesteit, met hetzelfde verzoek.

Hierop is gevolgd een besluit van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indie van den 16 Junij 1863, waarbij namens het opperbestuur wordt te kennen gegeven, dat zijn, aan Zijne Majesteit den Koning gerigt request van den 14 November 1862, voor geene andere beschikking vatbaar is, dan is vervat in het boven vermeld besluit der Indische Regering van den 6 November 1857 N°. 7, (zie bijlage N°. 24).

Deze weigering is blijkbaar gegrond op de eerste beschikking van het Indische Gouvernement, welke woordelijk hierin wordt herhaald, zonder meer.

Mogelijk heeft de regering vermeend, van haar hoog standpunt, elke door haar genomene maatregel, onder alle

omstandigheden, uit staatkunde te moeten handhaven. — Mogelijk is het, dat zij vermeende zich aan dien regel te moeten houden, al werd ook daardoor een trouw dienaar en zijn gezin benadeeld. — Doch dit is waarlijk de ware staatkunde niet. — Deze veroorlooft zich daartoe, door den drang der omstandigheden, opofferingen en overschrijding der grenzen van regt en billijkheid; doch alleen in zaken van hoog gewigt, waarbij de welvaart, het geluk, het bestaan van staat en volk in de waagschaal komen; geenzins daalt zij af, tot den beperkten werkkring van een weerloozen individu.

Toen adressant langs dezen weg te vergeefs had gepoogd, zijn regt te handhaven, bragt hij, na eene Conferentie daar over te hebben gehad met den Minister van Kolonien, eene vordering voor den gewonen burgerlijken Regter, tot uitbetaling van een zekere som gelds, zijnde het bedrag van zijn Pensioen, van de maand Maart 1851 tot de maand Junij 1863. Zie arrest van het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indie; (bijlage N°. 25.)

Deze vordering werd ingesteld op de volgende gronden:

Bij koninklijk besluit, gepubliceerd in het Indisch staatsblad van 1837, N°. 50, is den Indischen ambtenaar, die na 20 of meer jaren dienst, eervol uit 's Lands dienst ontslagen wordt, een pensioen verzekerd uit de koloniale kas.

Art. 11 van het reglement bepaalt het bedrag van het in elk speciaal geval toe te leggen pensioen.

Art. 20. sub litt. a en b legt den ambtenaar eene geldelijke verpligting op, welke door hem moet nagekomen worden, om eenmaal pensioen te kunnen genieten.

Art. 24. van het reglement bepaalt de formaliteiten, welke men moet observeeren ter erlanging van het verschuldigd pensioen.

Art. 27 en 28 eindelijk, sommen de gevallen op, waar in het pensioen kan stilstaan of verloren gaan. Dit reglement is dus eene door den Koning bekrachtigde verbindtenis waarbij de Indische regering ter eenre zich verbindt, den Indischen ambtenaar jaarlijks uit te betalen eene bepaalde somma gelds als pensioen, na twintig jaren dienst, en een eervol ontslag uit 's lands dienst. Terwijl de ambtenaar, ter andere zich verbindt ten behoeve van dit pensioen, gedurende zijn' diensttijd 2% van zijn tractement en emolumenten te laten korten, zoo ook de helft der verhooging van het tractement en der emolumenten over het eerste jaar bij elke bevordering in den dienst, en eindelijk zich aan de gestelde voorwaarden in dit reglement te onderwerpen.

Dit reglement doet dus eene burgerlijke vordering geboren worden, ten behoeve van den ambtenaar, die aan alle voorwaarden zal voldaan hebben, tegen de Indische regering, om eene bepaalde som aan hem als pensioen uit te keeren, van af den dag dat hij eervol uit 's Lands dienst is ontslagen, op den voet zoo als zulks bij art. 11 van het Reglement is bepaald geworden.

In casu is eischer een eervol uit 's Lands dienst ontslagen ambtenaar, met regt op behoud op pensioen, maar het besluit, waarbij hij dus ontslagen wordt, namelijk dat van den 4 Maart 1851, gelast gelijktijdig stilstand van dit pensioen, en belet op deze wijze den eischer te voldoen aan de gestelde formaliteiten, bij art. 24 van het Reglement, ter erlanging van zijn pensioen.

Bij dit zelfde besluit wordt die eervol ontslagen ambtenaar benoemd tot President van de Javasche Bank; maar daar deze betrekking geene lands-betrekking is, en dus geene herstelling is in active dienst, zoo valt zij dus ook niet onder de categorie, bedoeld bij art. 27 van ge-

noemd Reglement, en kan dus ook niet dezen last tot stilstand van pensioen regtvaardigen.

Ergo, op grond dat alle voorwaarden door den eischer gedurende zijnen dienst tijd zijn voldaan geworden om bij een eervol ontslag uit 's Lands dienst, regt op behoud van pensioen te hebben.

Op grond eischer, door de handeling der Regering zelve, (het bevel van stilstand en later weigering van Pensioen), buiten de mogelijkheid is gesteld geworden, om aan de formaliteiten te voldoen, voorgeschreven bij artikel 24 van het Pensioens reglement, en vereischt wordende, ter toelegging en erlanging van het Pensioen.

Op grond de bewering der regering dat eischers benoeming tot President der Javasche Bank, is geschied onder de *voorwaarde* van stilstand van Pensioen, haar niet baten kan, dewijl dergelijke overeenkomst met het oog op artikel 70 van het octrooi der Javasche Bank krachtens artikel 1229 B. Wt. B., van onwaarde is.

Op grond artikel 11 van het reglement, de som welke de regering, eischer als Pensioen schuldig is, reeds vast gesteld heeft, en ook daarenboven reeds vroeger geregeld was bij besluit van den 25 October 1838 N°. 5, (zie bijlage N°. 26), — zoo vermeende adressant zich tot zijnen Conpetenten Burgerlijken regter te moeten wenden om zijn onuitbetaald gebleven Pensioen, door de Regering te doen uitkeeren.

Deze vordering is dan ook door het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indie hem gereedelijk toegewezen; doch de Hooge Raad der Nederlanden, na het openbaar ministerie gehoord te hebben, en in hooger beroep in deze zaak regt sprekende heeft hem zijne vordering ontzegd.

De Hooge Raad ten aanzien van het regt en ten principale in deze zaak overwegende, zegt wat ter beoordeeling dezer zaak alles afdoet; doch bij het beklaagde arrest

geheel is voorbij gezien, dat het al of niet gegronde der ingestelde vordering daarvan afhangt, of aan den geintimeerde, door de bevoegde magt reeds is toegekend en geregeld een bepaald, met een aangewezen tijdstip aanvangende pensioen, loopende over de bij zijne vordering vermelde jaren.

Immers, dat hoewel, volgens art. 1 en 2 van het Reglement op het verleenen van Pensioenen aan Burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch Indie, Staatsblad van N. I. 1837 N°. 50, aan burgerlijke ambtenaren in Oost Indische bezittingen, op den daarbij aangewezen voet, wordt verzekerd een pensioen uit de Indische kas voor getrouwe en veel jarige dienst in Nederlandsch Indie en twintig jaren dienst, regt geven op pensioen, echter de geheele verdere inhoud van het Regelement aanduidt, dat ontslag met regt op Pensioen moet worden onderscheiden van de latere toelegging van het Pensioen zelf, dat toch die toelegging niet geschiedt dan op verzoek en na voldoening van al de daarmede in verband staande bepalingen, met name na indiening van de daartoe bij artikel 24 gevorderde bescheiden, nadat volgens artikel 25, de diensttijd van den belanghebbende behoorlijk door de algemeene Rekenkamer is geverifieerd, en na bepaling door den Gouverneur Generaal, door wien volgens artikel 11, *in den regel* de pensioenen worden toegelegd, zoowel van het bedrag als van den tijd, van aanvang van het pensioen, doch dat de toelegging van een bepaald pensioen, loopende over den bij zijne vordering vermelden tijd, door den geintimeerde niet is bewezen.

Uit deze overweging van den Hoogen Raad blijkt dus, dat ook hij geene burger regtelijke obligo van de Regering aanneemt, krachtens het Reglement op de Pensioenen. Hij kent ook geene grootere kracht aan art. 11 van het

reglement, dan dat *in den regel* op die wijze pensioenen worden toegelegd. — Eindelijk wijt hij de gevolgen van de niet vervulling van de voorschrevene formaliteiten bij art. 24 van het Reglement aan den geintimeerde, in weerwil het in judicio vaststaat, dat hij pertinent verhinderd is in de vervulling dier formaliteiten, door de handeling der belanghebbende regering, door het bevel van stilstand en latere weigering van pensioen, blijkens de besluiten van den 4 Maart 1851 en 6 November 1857, bijlage N°. 20, en 21 en ook in weerwil van het bepaalde bij artikel 1296 B. Wt. B.

Verder neemt de Hooge Raad in hare overweging, dat de stilstand van pensioen eene *voorwaarde* van de benoeming is geweest van geintimeerde tot President der Javasche Bank. De vraag evenwel, in hoeverre deze voorwaarde met artikel 70 van het octrooi te rijmen is, en wat dan hare gevolgen moeten zijn, met het oog op artikel 1290 B. Wt. B., is onaangeroerd gebleven.

Na deze punten op boven genoemde wijze afgedaan te hebben, besluit de Hooge Raad tot eene daad van berusting van de zijde des geintimeerde, vernietigt het arrest van het Hoog geregtshof van Nederlandsch Indie, en ontzegt adressant zijne vordering. Zie arrest: bijlage N°. 27.

Adressant eerbiedigt het arrest van dit opperregterlijk collegie volkomen; maar de uitspraak vernietigt zijne grieve niet, bestaande juist daarin, dat hem het verdiend pensioen *niet verleend is.* (*)

(*) Gaarne had adressant, zich tot Zijne Majesteit den Koning gewend, om de onderwerpelijke aangelegenheid als een administratief geschil door den Raad van State in afdeeling contentieuse bestuursgeschillen te doen behandelen, maar moest hiervan afzien, omdat hem door eene bevoegde authoriteit werd medegedeeld, dat deze afdeeling slechts kennis nam van geschillen in Europa, zoodat er voor het regt van adressant geen competente regter werd aangewezen.

Alzoo, al moge het reglement op de pensioenen, den adressant geen burgerregterlijken *titel* geven ter verkrijging van eene condemnatie tegen de regering van N. I., tot uitkeering van het hem verschuldigd pensioen, zoo staat toch nog, met het oog op artikel 9, 90 en 113 der Grondwet, de weg voor hem open, zich tot de vertegenwoordigers van het Nederlandsche volk te wenden, zoowel in zijn eigen belang, als in dat van alle Indische staatsdienaren die vertrouwende op het Koninklijk woord, vervat in het Reglement op de pensioenen, meenigmaal goed en bloed, in de dienst van Vaderland en Vorst, op het spel zetten, met de vraag:

Heeft adressant, met bescheidenheid wijzende op de door hem aan Nederland gepresteerde diensten, gedurende eene ambtelijke loopbaan van 35 jaren, regt op uitkeering van het pensioen, waarvan sprake bestaat in het Koninglijk Besluit, geplubliceerd in het Indisch Staatsblad van 1837 N°. 50 van af den dag van zijn eervol ontslag, niettegenstaande hij bij zijn eervol ontslag uit 's Lands-dienst, zonder afstand te doen van zijn verkregen regt op pensioen door toedoen der Regering, in dienst is getreden van een handels-ligchaam, buiten bezwaar van den Lande?

Zoo ja! dan vertrouwt een oud Lands-dienaar, dat hem regt zal wedervaren.

'tWelk doende.

Het Pensioens reglement luidt als volgt:

Reglement op het verleenen van Pensioenen aan Burgerlijke Ambtenaren in Nederlandsch Indië.

Besluit van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië, van den 7den October 1837, *n°.* 1.

Gelet op artikel 4 der resolutie van den 14den Maart 1835, n°. 7, waarbij, onder aanbieding van het, naar aanleiding van het besluit van den Commissaris Generaal, van den 25sten Januarij 1834, n°. 73, bij art. 1 dier resolutie gearresteerde ontwerp van Reglement voor het pensioneren van burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch Indië, aan het Departement van Koloniën de bedenkingen zijn medegedeeld, welke tegen de bij dat reglement aangenomen wijze van berekening der pensioenen zijn gerezen, en voorts de wenschelijkheid is betoogd om, in stede van dat beginsel op te volgen, over te gaan tot eene classificatie der ambten, met vaststelling van een bepaald pensioen voor iedere klasse;

Gelezen de missive van den Minister voor de Koloniën van den 21sten April j. l., n°. $_{2}/^{223}$, strekkende ten geleide van een afschrift van het Koninklijke besluit van den 10den te voren, n°. 72, waarbij wordt goedgekeurd het, naar aanleiding der hierboven bedoelde bedenkingen, in *Nederland* ontworpen nieuwe *Reglement op het verleenen van pensioenen aan burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch Indië*, benevens den daarbij behoorenden *alphabetischen staat der ambten in Nederlandsch Indië, met aanwijzing der orde, waarin zij voor de berekening van pensioenen zijn gerangschikt*, en zulks, in

vervanging van het bij de voorschreven resolutie van den 14den Maart 1835, n°. 7, (Staatsblad n°. 17), voorloopig in werking gebragt ontwerp reglement; zijnde bij het voorschreven Koninklijke besluit, met opzigt tot het daarbij goedgekeurd reglement, tevens bepaald:

1°. Dat hetzelve geene betrekking zal hebben tot ambtenaren, die 's Lands dienst in Indië hebben verlaten voor den 19den Januarij 1830, zijnde de dagteekening der promulgatie van het bij Koninklijke besluit van den 16den Mei 1829, n°. 6, vastgestelde reglement op het beleid der Regering in Nederlandsch Indië, noch ook tot de Indische ambtenaren, aan welke van de gemelde dagteekening een definitief pensioen mogt toegekend zijn.

2°. Dat alle pensioenen, die, na de in het vorige artikel aangehaalde dagteekening en slechts *provisioneel* en onderworpen aan de clausule van herziening, mogten zijn toegelegd geworden, aan eene herziening, overeenkomstig het tegenwoordige reglement, zullen worden onderworpen.

3°. Dat de kortingen, bij art. 20 van hetzelve reglement bepaald, met 1°. November aanstaande eenen aanvang zullen moeten nemen voor alle de Indische ambtenaren die op dat tijdstip uit 's Lands dienst in Indië niet zullen zijn ontslagen, en overigens in de termen vallen, om op de bij het Reglement verzekerde pensioenen aanspraak te kunnen maken.

Wordende tevens door den Minister voor de Koloniën overgelegd het afschrift eener Memorie van toelichting op het onderwerpelijke reglement, met uitnoodiging voorts, om, aangezien de moeijelijkheid welke in *Nederland* bestond om den bovengenoemden alphabetischen staat der ambten in Nederlandsch Indië al dadelijk geheel volledig

in te rigten, overeenkomstig art. 12 van gezegd reglement, ten spoedigste eenen suppletoiren staat daarvan aan hem Minister intezenden;

Is goedgevonden en verstaan:

Eerstelijk. Te bepalen, dat het bij resolutie van den 14den Maart 1835, n°. 7, (Staatsblad n°. 17), voorloopig in werking gebragt ontwerp van Reglement voor het pensioneren van Burgelijke ambtenaren in Nederlandsch Indië, zal worden vervangen door het navolgende, bij Koninklijk besluit van den 10den April j. l., n°. 72, goedgekeurde en bekrachtigde,

Reglement op het verleenen van Pensioenen aan Burgerlijke Ambtenaren in Nederlandsch Indië.

Art. 1. Aan de burgerlijke ambtenaren in de Oost-Indische bezittingen wordt, op den hieronder aan te wijzen voet, een pensioen uit de Indische kas verzekerd, voor getrouwe en veeljarige dienst in Nederlandsch Indië.

Art. 2. Twintig jaren dienst geven regt op pensioen, maar zal hetzelve, om bijzondere omstandigheden, onder 's Konings goedkeuring, ook voor eenen minderen diensttijd kunnen verleend worden, doch in geen geval voor eenige dienst beneden de twaalf jaren.

Art. 3. Omtrent de berekening van den diensttijd wordt bij deze vastgesteld, dat dezelve aanvangt voor *ambtenaren als zoodanig uit Nederland gezonden*, met den dag van aankomst in Nederlandsch Indië, voor zoo verre zulks zal kunnen geschieden, behoudens het bepaalde bij het volgende artikel sub litt. *a*, gelijk ook onder die zelfde clausule de, diensttijd der *niet aldus uitgezonden ambtenaren* eenen aanvang neemt met den dag waarop

hen, door eene bevoegde autoriteit in Nederlandsch Indië, eenige ambtsbetrekking aldaar wordt opgedragen, aan welke eene doorgaande bezoldiging uit de Indische kas is verbonden.

Art. 4. Onder de dienstjaren worden niet gerekend:

a. De diensten vóór de bereiking van het achttiende jaar bewezen.

b. De tijd met verlof buiten Nederlandsch Indië doorgebragt.

c. Verloven voor langer dan zes maanden binnen Nederlandsch Indië toegestaan, en

d. De tijd, door eenen ambtenaar, uit hoofde van onbekwaamheid of berispelijk gedrag, op wachtgeld of onder suspensie doorgebragt.

Art. 5. Een ambtenaar, binnen het jaar na bekomen honorabel ontslag, weder in dienst tredende, tellen zijne dienstjaren, na aftrek der interruptie, door, maar wanneer de tusschenpoozing meer dan een jaar bedraagt, moet eene active dienst van minstens het dubbele der interruptie volgen, voor dat de vroegere diensttijd kan worden in berekening gebragt, zoodanig evenwel, dat in geen geval deze verpligte diensttijd meer dan acht jaren zal behoeven te bedragen.

Art. 6. Bij de opsomming der dienstjaren, worden de overschietende gedeelten voor een jaar gerekend, zoo dezelve ten minste zes volle maanden bedragen. In het tegenovergestelde geval kunnen dezelve niet in aanmerking worden gebragt.

Art. 7. De bepaling van het voorgaande artikel is alleen toepasselijk op de zoodanigen die *twintig* volle en meer dienstjaren tellen, terwijl dan nog in aanmerking moet worden genomen, of de gezondheids toestand van

den belanghebbende, of eenige andere overwegende reden hem verhindert het volle jaar uit te dienen.

Art. 8. Diensten bij de Land- en Zeemagt in Nederlandsch Indië gepresteerd, worden medegerekend, ten zij daarvoor een afzonderlijk pensioen mogt worden genoten.

Art. 9. De hoegrootheid van het pensioen wordt bepaald door de klassificatie, vastgesteld in art. 11. Elke pensioens klasse heeft een minimum en een maximum.

Het minimum wordt toegelegd bij een twintigjarige dienst en ondergaat bij mindere dienstjaren, eene evenredige reductie.

Het maximum wijst aan hoe hoog het pensioen klimmen kan, wanneer de dienstjaren boven de twintig stijgen, alles op den voet in art. 13 en 14 aangewezen.

Art. 10. De pensioenen van den Vice-president en de leden van den Raad van Indië worden, in elk voorkomend geval, door den Koning geregeld, op de voordragt van het Departement van Koloniën, na ingenomen consideratiën en advijs van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië. Die advijsen moeten rusten op de algemeene grondslagen, bij het tegenwoordige reglement aangenomen.

Art. 11. De overige pensioenen worden door den Gouverneur Generaal toegelegd en zijn verdeeld in twaalf klassen van litt. B tot N; wordende de klassificatie der pensioenen mitsdien bepaald, als volgt:

Volgletter der Pensioensklasse.	Minimum.	Maximum.
B.	*f* 6000	*f* 9000
C.	4800	7200
D.	4500	6750
E.	3600	5400
F.	3000	4500
G.	2100	3150
H.	1800	2700
I.	1500	2250
K.	1200	1800
L.	900	1350
M.	600	900
N.	Zie voor deze klasse	het bepaalde bij art. 12.

Art. 12. De toepassing der in het voorgaande artikel aangewezen klassificatie der pensioenen heeft plaats volgens den aan het tegenwoordig reglement gehechten *alphabetischen staat der ambten in Nederlandsch Indie* (*).

De Gouverneur Generaal zal, zoodra mogelijk, aan het Departement van Koloniën doen toekomen het voorstel van eenen suppletoiren staat, naar dezelfde grondslagen ingerigt, bevattende al de ambten, die in den thans gearresteerden staat niet mogten zijn begrepen, (met uitzondering van de Leeraars der Christelijke gezindheden, als wier pensioenen steeds volgens afzonderlijke bepalingen, zullen geregeld worden), en zulks om vervolgens door den Koning te worden vastgesteld. Ditzelfde zal bij de daarstelling van nieuwe ambten worden in acht genomen, telkens wanneer het onzeker is, tot welker pensioens klasse dezelve behooren.

(*) Volgt hier achter.

De ambten, in de klasse N begrepea, zijn die, aan welke eene bezoldiging van minder dan *f* 200 's maands is verbondan.

Het pensioen wordt in dit geval berekend tegen een minimum van $_1/^4$ en een maximum van $_3/^8$ van het hoogste tractement, gedurende twee volle jaren onafgebroken genoten.

Art. 13. Het voor elke pensioens-klasse bepaalde minimum alleen kunnende genoten worden voor eene twintigjarige dienst, zoo zal in het geval, dat volgens art. 2, bij mindere dienstjaren, een pensioen wordt toegelegd, van dat minimum een twintigste gedeelte voor elk ontbrekend jaar worden afgetrokken.

Art. 14. Even zoo zal dat minimum voor ieder jaar dienst, boven de twintig, met een twintigste worden verhoogd, met dien verstande evenwel, dat nimmer het voor iedere klasse vastgestelde maximum zal mogen overschreden worden.

Art. 15. Aan geen' ambtenaar zal het pensioen voor de klasse, waarin hij zich bevindt, bepaald kunnen worden toegelegd, dan wanneer hij gedurende den tijd van ten minste twee jaren eene in die klasse gerangschikte ambtsbetrekking zal hebben bekleed; terwijl hij, in het tegenovergestelde geval, zal worden beschouwd, als tot eene mindere klasse te behooren.

Art. 16. Aan de zoodanigen, die niet overeenkomstig het Koninklijke besluit van 4 Maart 1825, n°. 119, het radikaal van Indisch ambtenaar bezitten, kan slechts de helft worden toegelegd van het pensioen, waarop zij anderszins aanspraak zouden gehad hebben.

Doch kan hierop, onder 's Konings goedkeuring en op eene gemotiveerde voordragt van den Gouverneur Ge-

neraal, eene uitzondering worden gemaakt, wanneer bewezen bijzondere diensten, persoonlijke omstandigheden en het maatschappelijk standpunt van den belanghebbende daartoe termen opleveren.

Art. 17. De gepensioneerden zijn verpligt, zich binnen het grondgebied van Nederland of deszelfs Koloniën te vestigen en gevestigd te houden.

Art. 18. Wanneer zij evenwel, na bekomen toestemming van het Gouvernement, zich buiten 's Lands met er woon mogten ter nederzetten, ondergaat het pensioen eene korting van het *één derde* daarvan.

Art. 19. Buiten de korting, bij het voorgaande artikel bepaald, en die ten behoeve van het pensioenfonds voor de weduwen en weezen der ambtenaren, zullen de pensioenen van Regeringswege *geene vermindering* ondergaan, ten ware de staat der Koloniale kas zulks gebiedend mogt vorderen.

Art. 20. Om echter de gemelde kas in de uitbetaling van de hierboven verzekerde pensioenen eenigermate te gemoet te komen, wordt bij deze bepaald:

a. Dat ieder, bij de invoering van dit reglement, eene betrekking van Indisch ambtenaar bekleedende, die volgens dit reglement aanspraak op pensioen kan geven, zoo lang hij dezelve, of eene andere die evenzeer zoodanige aanspraak geeft, zal bekleeden, aan eene jaarlijksche korting van 2 % op zijn tractement en emolumenten zal zijn onderworpen, gedurende zijnen geheelen verderen diensttijd, en dat allen die sedert de invoering van dit reglement tot eene zoodanige betrekking zullen geraken, daaraan zullen onderworpen zijn, gedurende hunnen geheelen diensttijd.

b. Dat daarenboven, bij iedere bevordering, welke hun,